

**AMASYA İLİNDEKİ HAYVANSAL ATIKLARIN BİYOGAZ
POTANSİYELİNİN BELİRLENMESİ**

YAHYA AKSU

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
BİYOSİSTEM MÜHENDİSLİĞİ ANABİLİM DALI
Prof. Dr. Gazanfer ERGÜNEŞ
Temmuz - 2019
Her hakkı saklıdır**

T.C.
TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BİYOSİSTEM MÜHENDİSLİĞİ ANA BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**AMASYA İLİNDEKİ HAYVANSAL ATIKLARIN BİYOGAZ
POTANSİYELİNİN BELİRLENMESİ**

YAHYA AKSU

TOKAT
Temmuz - 2019

Her hakkı saklıdır

Yahya AKSU tarafından hazırlanan “Amasya ilindeki Hayvansal Atıkların Biyogaz Potansiyelinin Belirlenmesi” adlı tez çalışmasının savunma sınavı 30 Temmuz 2019 tarihinde yapılmış olup aşağıda verilen Jüri tarafından Oy Birliği ile Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü BİYOSİSTEM MÜHENDİSLİĞİ ANABİLİM DALI’nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmza

Danışman
Prof. Dr. Gazanfer ERGÜNEŞ
Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi

Üye
Prof. Dr. Sedat KARAMAN
Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi

Üye
Doç. Dr. Zeki GÖKALP
Erciyes Üniversitesi

ONAY

Prof. Dr. Çetin ÇEKİÇ
Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürü

TEZ BEYANI

Tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, tezin içerdiği yenilik ve sonuçların başka bir yerden alınmadığını, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Yahya AKSU

30 Temmuz 2019

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AMASYA İLİNDEKİ HAYVANSAL ATIKLARIN BİYOGAZ POTANSİYELİNİN BELİRLENMESİ

YAHYA AKSU

TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

BİYOSİSTEM MÜHENDİSLİĞİ ANABİLİM DALI

(TEZ DANIŞMANI: PROF. DR. GAZANFER ERGÜNEŞ)

Dünyada enerji arzında büyük paya sahip olan fosil yakıtlar birçok çevre sorununa, özellikle hava kirliliği ve küresel ısınmaya neden olmaktadır. Bu nedenle fosil enerji kaynaklarının hızla tükenmesi ve fiyatlardaki dalgalanmalar, dünyada yenilenebilir enerji kaynaklarına yönelmeye neden olmuştur. Yenilenebilir enerji kaynaklarından biri olan biyogaz, organik kökenli tüm atıklardan elde edilebilmektedir. Biyogaz, atıkların bertaraf edilmesinde en etkili yöntemlerden biri olması nedeniyle çevre dostu bir enerji kaynağıdır. Amasya ili Türkiye'nin Orta Karadeniz Bölgesi'nde yer alır. Amasya ilinde 210 199 adet büyükbaş, 210 160 adet küçükbaş ve 1 502 750 adet kanatlı hayvan bulunmaktadır. Amasya ilinde yıllık yaklaşık 2.3 milyon ton yaş atık elde edilmekte olup, bu atıklar hayvancılık işletmeleri için büyük sorun oluşturmaktadır. Atıkların değerlendirilmesinin en iyi yolu biyogaz üretimidir. Amasya ilinde 2018 yılına ait hayvancılık verileriyle yapılan çalışmada, hayvansal atıklardan üretilebilecek biyogaz miktarı yaklaşık 35.9 milyon m³/yıl olarak hesaplanmıştır. Amasya Suluova ve merkez ilçeleri, yılda 11.6 ve 10.5 milyon m³ ile diğer ilçeler arasında en yüksek potansiyele sahiptir. Amasya ilinde yılda üretilen biyogazın enerji eşdeğeri 814 275 GJ, elektriksel değeri ise 90 474 000 kWh olarak hesaplanmıştır.

2019, 31 SAYFA

ANAHTAR KELİMELELER: Amasya, Hayvansal Atık, Biyogaz, Biyogaz potansiyeli

ABSTRACT

MASTER THESIS

DETERMINATION OF BIOGAS POTENTIAL FROM ANIMAL WASTE IN AMASYA PROVINCE

YAHYA AKSU

**TOKAT GAZIOSMANPASA UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES**

DEPARTMENT OF BIOSYSTEMS ENGINEERING

SUPERVISOR : PROF. DR. GAZANFER ERGÜNEŞ

Fossil fuels have a great share in energy supply of the world, but they cause various environmental problems especially air pollution and global warming. Therefore, rapid depletion of fossil energy sources and the fluctuations in prices have led to a shift towards renewable energy sources in the world. Biogas is a renewable energy source and can be obtained from all kinds of organic wastes. Biogas is among the most significant ways of elimination of wastes and is an environmentally friendly energy source. Amasya province is located in the middle part of the Black Sea Region. In Amasya province, there are 210.199 cattle, 210.160 sheep and 1.502.750 poultry. Annually, 2.3 million tons fresh animal waste are obtained in Amasya province. These wastes generate a big problem for livestock and poultry operations. Biogas production is a best option for elimination of such wastes. In this thesis, conducted with the 2018 data of Amasya province, the amount of biogas that can be produced from animal wastes was calculated as 35.9 million m³/year. Suluova and central town had the greatest potential among other districts with 11.6 and 10.5 million m³, respectively. The energy equivalent of biogas produced in Amasya province was calculated as 814.275 GJ and electrical energy equivalent was calculated as 90.474.000 kWh.

2019, 31 Page

KEYWORDS: Amasya, Animal Waste, Biogas, Biogas Potential

TEŞEKKÜR

“Amasya İli Hayvansal Atıkların Biyogaz Potansiyelinin Belirlenmesi” konulu tez çalışmamda; bilgi, öneri ve yardımlarını esirgemeyen, akademik ortamda olduğu kadar sosyal hayatta da engin fikirleriyle yetişme ve gelişmeme katkıda bulunan tez danışmanım Prof. Dr. Gazanfer ERGÜNEŞ’e teőekkürü bir borç bilirim.

Amasya iline ait hayvancılık verilerini temin etmemdeki verdiği destekten dolayı Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü çalışanlarına, mesai arkadaşlarıma, aileme ve varlığını her daim hissettiren ve beni sürekli destekleyen eşim Hatice AKSU’ya sonsuz teşekkür ederim.

YAHYA AKSU

30 Temmuz 2019

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
TEŞEKKÜR	iii
İÇİNDEKİLER	iv
SİMGELER VE KISALTMALAR	v
ŞEKİL LİSTESİ	vi
ÇİZELGE LİSTESİ	vii
1. GİRİŞ	1
2. KAYNAK ÖZETLERİ	3
3. MATERYAL VE YÖNTEM	8
3.1 Materyal.....	8
3.1.1 Amasya ili coğrafi durumu	8
3.1.2 Amasya ili yüzölçümü ve arazi dağılımı	9
3.1.3 Amasya İline ait hayvancılık verileri	10
3.2. Yöntem	11
3.2.1. Hayvansal atıklardan üretilebilecek biyogaz miktarının belirlenmesi.....	11
4. BULGULAR VE TARTIŞMA	13
4.1. Amasya ilçelerinde hayvansal atıkların biyogaz potansiyeli ve enerji değerleri ..	13
4.1.1. Merkez ilçe biyogaz potansiyeli.....	13
4.1.2. Suluova ilçesi biyogaz potansiyeli	14
4.1.3. Merzifon ilçesi biyogaz potansiyeli.....	15
4.1.4. Taşova ilçesi biyogaz potansiyeli.....	16
4.1.5. Gümüşhacıköy ilçesi biyogaz potansiyeli.....	17
4.1.6. Göynücek ilçesi biyogaz potansiyeli	18
4.1.7. Hamamözü ilçesi biyogaz potansiyeli	19
4.2. Amasya ili biyogaz potansiyeli	20
4.3. Tesis senaryoları	25
4.3.1. Merzifon biyogaz enerji santrali projesi	26
4.3.2 Amasya merkez biyogaz enerji santrali projesi.....	26
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	27
6. KAYNAKLAR	29
7. ÖZGEÇMİŞ	31

SİMGELER VE KISALTMALAR

SİMGELER AÇIKLAMA

S	Kükürt
N	Azot
C	Karbon
H	Hidrojen
O	Oksijen
CH ₄	Metan
CO ₂	Karbondioksit
MWh	Mega Watt saat
KWh	Kilo Watt saat
GWh	Giga Watt saat
Kcal	Kilo kalori
MJ	Mega Joule
GJ	Giga Joule
Kg	Kilogram
m ³	Metreküp
km ²	Kilometrekare

Kısaltmalar Açıklama

AB	Avrupa Birliği
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
CBS	Coğrafi Bilgi Sistemleri
TK	Toplam Katı Madde
UK	Uçucu Katı Madde
T.C.	Türkiye Cumhuriyeti

ŞEKİL LİSTESİ

<u>Şekil</u>	<u>Sayfa</u>
Şekil 3.1. Amasya ili merkez ve ilçeleri	8
Şekil 3.2. Amasya ili hayvan varlığının ilçelere göre dağılımı	10
Şekil 4.1. Amasya iline ait büyükbaş hayvan sayılarının ilçelere göre dağılımı	20
Şekil 4.2. Amasya ili büyükbaş hayvan dağılımı haritası	21
Şekil 4.3. Amasya iline ait küçükbaş hayvan sayılarının ilçelere dağılımı	21
Şekil 4.4. Amasya ili küçükbaş hayvan dağılımı haritası	22
Şekil 4.5. Amasya iline ait kanatlı hayvan sayılarının ilçelere dağılımı	22
Şekil 4.6. Amasya ili kanatlı hayvan dağılımı haritası	23
Şekil 4.7. Amasya ili yaş atık miktarının ilçelere göre dağılımı	23
Şekil 4.8. Amasya ili biyogaz potansiyelinin ilçelere dağılımı	24
Şekil 4.9. Amasya ili biyogaz potansiyeli haritası.....	24

ÇİZELGE LİSTESİ

<u>Çizelge</u>	<u>Sayfa</u>
Çizelge3.1. Amasya ilinin ilçelere göre yüzölçümü	10
Çizelge3.2. Amasya ili ilçelerine ait hayvancılık verileri	10
Çizelge3.3. Hayvan cinslerine göre atık özellikleri ve biyogaz verimleri	11
Çizelge3.4. Hayvan cinsine bağlı olarak elde edilebilecek atık miktarları	12
Çizelge4.1. Merkez ilçe hayvan sayıları, biyogaz potansiyeli ve enerji değerleri.....	13
Çizelge4.2. Suluova ilçesi hayvan sayıları, biyogaz potansiyeli ve enerji değerleri ...	14
Çizelge4.3. Merzifon ilçesi hayvan sayıları, biyogaz potansiyeli ve enerji değerleri..	15
Çizelge4.4. Taşova ilçesi hayvan sayıları, biyogaz potansiyeli ve enerji değerleri.....	16
Çizelge4.5. Gümüşhacıköy ilçesi hayvan sayıları, biyogaz potansiyeli ve enerji değerleri	17
Çizelge4.6. Göynücek ilçesi hayvan sayıları, biyogaz potansiyeli ve enerji değerleri	18
Çizelge4.7. Hamamözü ilçesi hayvan sayıları, biyogaz potansiyeli ve enerji değerleri	19
Çizelge4.8. Amasya ili hayvan sayıları, biyogaz potansiyeli ve enerji değerleri	20
Çizelge4.9. Uzaklık seviyeleri.....	25
Çizelge 4.10. İlçeler arası mesafesi	25
Çizelge4.11. Enerji Santrali Projesi.....	26

1. GİRİŞ

Dünyada enerji arzında büyük bir paya sahip olan fosil yakıtlar mevcut çevre sorunlarına, özellikle hava kirliliği ve küresel ısınmaya neden olmaktadır. Bu nedenle fosil enerji kaynaklarının hızla tükenmesi ve fiyatlardaki dalgalanmalar, dünyada yenilenebilir enerji kaynaklarına yönelmeye neden olmuştur.

Avrupa Birliği (AB) iklim ve enerji çerçevesi, sera gazı emisyonlarının 1990 yılı seviyesini baz alarak 2050 yılına kadar %80-95 seviyelerine kadar azaltılması için hedefler koymuştur. Bu hedefleri yakalamak için dünyadaki yenilenebilir enerji kaynakları kullanım kapasitesinin geliştirilmesi gerekmektedir (Olabi, 2016).

Yenilenebilir enerji kaynaklarından biri olan biyokütle; hayvansal atıklar, bitkisel atıklar, endüstriyel atıklar, ormancılık, şehir atıkları gibi çok geniş bir alandaki organik atıkları içermektedir. Biyokütle enerjisi sadece sürdürülebilir kalkınmaya katkıda bulunmanın yanında enerji arz güvenliği sağlamak ve sera gazı emisyonlarının azalmasına da sebep olmaktadır. Bunun yanında, her zaman bulunabilme özelliği ve bilinen dönüşüm teknolojileri nedeniyle biyokütle, arz güvenliğini sağlamak ve enerji talebini karşılamak için yakın gelecekte önemli enerji kaynaklarından biri olmaya adaydır (Ekpeni ve ark.,2014).

Yenilenebilir enerji kaynakları kapsamında yer alan biyokütle enerjisi türü de biyogaz enerjisidir. Çevresel sorunlara neden olan organik atıkların işlenerek zararsız hale getirilmesi, bu atıkların enerjiye dönüştürülmesini sağlayan biyogaz teknolojisi yenilenebilir enerji üretiminde öne çıkmaktadır (Yokuş ve Onurbaş Avcıoğlu, 2012).

Temiz bir enerji kaynağı olan biyogaz, atıkların anaerobik (oksijensiz) ortamda fermantasyonu ile elde edilmektedir. Anaerobik fermantasyon ile organik atıkların biyogaz formuna geçmesi biyolojik bir süreçtir.

Biyogaz, çoğunlukla %60-75 CH₄, %25-50 CO₂ ve düşük oranlarda bazı gazlardan oluşmakta, ısı ve elektriğe dönüştürülebilmektedir. (Maghanaki ve ark., 2013; Çevik, 2016).

Biyogaz, herhangi bir coğrafi bir kısıtlamaya sahip olmadığı gibi, diğer yenilenebilir enerji kaynakları gibi enerji üretmek için yeni teknolojiler de gerektirmez.

Biyogaz teknolojisi, yerel enerji ihtiyaçlarının karşılanması, patojenlerin azaltılması, atık kokusuna çözüm getirilmesi, kimyasal gübrelerin yerine, toprağın kalitesini ve yapısını geliştiren işlenmiş organik gübre olarak kullanılabilmesi, modern teknolojilerle üretilmediği gibi, organik atıkların olduğu alanlarda ilkel yöntemlerle de üretilip kullanılabilir olması biyogaza daha da değer katmaktadır (Çevik, 2016; Özer, 2017).

Biyogaz oluşum aşamaları incelendiğinde biyokimyasal süreç olması nedeniyle birçok çevresel sebeplerden (sıcaklık, atık ph, atık cinsi, ortam basıncı vb.) etkilenmektedir. Uygun koşullar oluşturulduğu takdirde organik atıkların çevresel sorun olmaktan çıkıp enerji ve organik gübre olarak katma değer olarak kullanımı sağlanmaktadır.

Ülkemiz biyokütle enerjisi bakımından zengin bir ülkedir. Ülkemizde 50-65 milyon ton petrole eşdeğer bitkisel atık ve 11.05 milyon ton petrole eşdeğer hayvansal atık meydana gelmekte, bu atıkların %60'ı enerji dönüşümünde kullanılabilir. Enerji elde edilebilecek bu atıklar ülkemizin yıllık enerji ihtiyacının ortalama %22-27'sine eşdeğer olduğu belirtilmektedir (Koçer ve ark., 2006).

Türkiye'de biyokütle kaynaklarından biyogaz elde etmek için önemli kaynak potansiyeli mevcut olmasına karşılık kaynakların kullanımı istenilen düzeyde değildir. Biyokütle enerji kaynaklarının kullanımını yaygınlaştırmak, enerji sektöründe dışa bağımlılığı azaltmak, hayvansal atıkların çevreye zarar vermeden değerlendirilmesini sağlamak için mevcut potansiyelin ülkesel, bölgesel ve iller bazında öncelikle belirlenmesi esas olmaktadır. Bu amaç doğrultusunda bazı çalışmalar mevcut olmakla birlikte, Amasya ili kapsamında gerçekleştirilmiş bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Bu çalışma kapsamında, Amasya ili Merkez ve ilçelerinde hayvansal atıkların, biyogaz üretim potansiyelinin ve enerji değerlerinin belirlenmesi hedeflenmiştir. Bu çalışma sayesinde Amasya ilinde ileriye dönük proje planları için bir veri tabanı ve altyapı oluşturulacak, ayrıca toplumu bilgilendirmek ve daha sonra yapılacak araştırmalar için bir kaynak teşkil oluşturacaktır.

2. KAYNAK ÖZETLERİ

Kaya ve ark. (2009), yapmış oldukları çalışmada; Türkiye'nin hayvansal atık kaynaklı biyogaz potansiyeli ve ekonomisini incelemişlerdir. Türkiye'nin Hayvansal kaynaklı atıkları ve bu atıklardan üretilebilecek biyogazın enerji potansiyeli illere göre tespit edilmiş ve haritalandırılmıştır. Biyogaz sistemlerinin maliyet analizlerini yapmak için farklı atık maddelerin kullanıldığı iki opsiyon seçilmiş ve her bir tesis için yatırım maliyeti, yıllık gelirler, yıllık giderler ve geri ödeme süreleri hesaplanmıştır.

Alibaş ve ark. (2016) çalışmalarında, Uludağ Üniversitesi kampüsünün biyogaz potansiyelini belirlenmesi amacıyla Uludağ Üniversitesi Görükle Yerleşkesi sınırları içerisinde yer alan Ziraat Fakültesi ve Veteriner Fakültesi Uygulama ve Araştırma Merkezlerinin hayvansal atık potansiyeli, Ziraat Fakültesi Araştırma ve Uygulama Merkezi kolza, ayçiçeği ve buğday üretiminden geriye kalan tarımsal kaynaklı atıklar ve kampüs sınırları içerisinde bulunan tüm yemek salonları, restoran, kafeteryanın organik kaynaklı atık potansiyelini belirlemişlerdir. Biyogaz potansiyelini yaklaşık olarak 499.963 m³ bulmuşlardır. Potansiyelin %17.95'inin hayvan gübresinden, %46.15'inin tarımsal üretim atığından ve %35.90'ının gıda atıklarından oluştuğunu belirlemişlerdir. Söz konusu biyogaz potansiyelinin bir jeneratörle elektrik enerjisine dönüştürülmesi ile elde edilecek olan elektrik enerjisi potansiyeli 980.22 MWh olarak hesaplanmıştır.

Görmüş, (2018) yaptığı çalışmada, Türkiye'de hayvan gübrelerinden oluşabilecek biyogaz potansiyelinin ortaya konulması ve haritalandırılması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)'nden temin edilen büyükbaş, küçükbaş, ve kümes hayvanları sayılarına ait veriler baz alınarak hayvan gübrelerinden elde edilebilecek biyogaz (metan) miktarları hesaplanmıştır. Ayrıca hesaplanan biyogaz miktarlarının enerji değerleri değerlendirmeye alınmıştır. TÜİK verilerine göre Türkiye'deki 2016 yılına ait hayvan sayıları; büyükbaş için 14 222 228 adet, küçükbaş için 41 329 232 adet ve kümes hayvanları için 333 541 262 adet olarak belirlenmiştir. Bu değerler baz alındığında hayvan gübrelerinden üretilebilecek biyogazın enerji eşdeğer 130 211.31TJ/yıl olarak hesaplanmıştır.

Avan (2014), Tokat ilinin hayvansal atıklarından elde edilen biyogaz potansiyelinin belirlenmesi ve CBS teknolojileri kullanılarak enerji üretiminde değerlendirilme imkanlarını araştırmıştır. Tokat ili biyogaz üretim potansiyeli ve elektrik üretim miktarını hesaplamıştır. Yöredeki büyükbaş hayvan varlığının fazla olması ve büyükbaş hayvan atıklarının daha kolay sağlanabilmesi nedeniyle 250, 500 ve 1000 büyükbaş hayvandan elde edilebilecek atıkların değerlendirileceği örnek merkezi biyogaz tesislerin planlanması yapılmış, AutoCAD programı ile taban planları, kesit ve cephe görünüşleri çizilmiş, tesislerin boyutlandırılması ve enerji analizleri hesapları yapılmıştır. ArcGIS programı ortamında yapılan analizlerle yöredeki hayvan yoğunlukları ve kırsal yerleşim birimleri arasındaki tanımlı uzaklıklar göz önüne alınarak biyogaz tesislerinin yerleri, sayıları ve kapasiteleri belirlenmiştir.

Çevik (2016), Çanakkale ilinde hayvansal atıklardan elde edilebilecek teorik biyogaz potansiyellerinin belirlenmesi ve bunun alansal dağılımlarının incelenmesi üzerine çalışma yapmıştır. Sonuçta, hayvansal atıklardan elde edilebilecek toplam teorik biyogaz potansiyeli yılda yaklaşık 60.79 milyon m³ olarak belirlenmiştir. Alansal dağılıma göre, ilin doğu kesiminde potansiyelin yoğunlaştığı dikkat çekmektedir. İlçe bazında potansiyelin en yüksek olduğu yer, Biga ilçesi olmuştur. İlin toplam teorik biyogübre potansiyeli ise 394 719 ton/yıl olarak belirlenmiştir.

Gökdoğan ve ark. (2015), Nevşehir ilinin büyükbaş, küçükbaş ve kanatlı hayvansal atıklarından elde edilebilecek atık gübre miktarlarının biyogaz üretimi kapsamında değerlendirilmesi ve elde edilecek enerjinin sera içi ısı maliyetlerine sağlayacağı katkıları belirlemeye çalışmışlardır. Araştırmacıların bildirdiklerine göre, 2014 yılı itibarıyla il genelinde 74 821 adet büyükbaş, 115 000 adet küçükbaş ve 1 008 000 adet kanatlı hayvan bulunduğu belirlenmiştir. Net gübre miktarları; büyükbaş için 209 499 ton/yıl, küçükbaş için 26 833 ton/yıl ve kanatlılar için de 22 176 ton/yıl olarak elde edilmiştir. Biyogaz üretimi 10 199 548 m³/yıl, bundan elde edilebilecek enerjinin eşdeğer karşılığı 47 937 876 kWh elektrik enerjisi olarak hesaplanmıştır. Bu değerlere göre, Nevşehir ilinin 120 günlük bitki yetiştirme döneminde sabit 10 C sera içi sıcaklığında, 1418 da sera alanının günde 14 saat süreyle ısıtma maliyetinin karşılanabileceğini belirlemişlerdir.

Onurbaş ve Eliçin (2010), Ankara'nın biyogaz potansiyelini belirlemek için yaptıkları çalışmada, TÜİK ve Ankara Tarım İl Müdürlüğü verileri esas alınarak büyükbaş, küçükbaş ve kümes hayvanları üzerine işletme büyüklükleri ve hayvan sayılarını belirlemişlerdir. Literatürde verilen canlı ağırlık, taze atık miktarı, toplam kuru madde, uçucu kuru madde, hayvanların barınakta kalma süresi ve ortalama biyogaz verimi değerleri baz alınarak elde edilebilir katı madde miktarı, biyogaz miktarı ve ısıl değerini hesaplamışlardır.

Gül (2014), çalışmasında Ankara ili sebze ve meyve hali atıklarını kullanmıştır. Mevsimsel olarak yaz ve kış aylarında 2 dönemlik sebze ve meyve atığı örnekleri alınmış, bu örneklerde toplam nem, kül, uçucu madde, alt ve üst kalori değeri, kükürt (S), azot (N), karbon (C), hidrojen (H) ve oksijen (O) değerleri ölçülmüştür. Deneysel sonuçlara göre, metan üretimi ve biyogaz üretim potansiyeli teorik olarak hesaplanmıştır. Analiz sonuçları ve teorik hesaplamalar sonucu Ankara hali sebze ve meyve atıklarının alt kalori değerlerinin 3122-3638 kcal/kg, üst kalori değerinin ise 3438-3929 kcal/kg arasında olduğu belirlenmiştir. Sonuçta, sebze ve meyve atıklarında C/N oranının 8.3-21.3 aralığında değişim gösterdiği ve sebze ve meyve atıklarının biyogaz üretim potansiyelinin yüksek sayılabilecek düzeyde olduğu belirtilmiştir.

Aşçı (2018), çalışmasında; Hatay ilinin biyogaz enerjisi üretim potansiyelini incelemiştir. İlin önemli geçim kaynaklarından birisinin tarım ve hayvancılık olması nedeniyle değerlendirilmesi gereken yüksek biyogaz enerji potansiyeli barındırdığı, Hatay ilinde mevcut koşullarda hayvansal atıklardan yıllık yaklaşık 52 milyon m³ biyogaz üretilebileceğini ve biyogazın değerlendirilmesi ile 244 GWh enerji üretimi gerçekleştirileceğini, biyogaz enerjisinin üretilmesi ile 211 490 ton CO₂ salınımının da önleneceğini bildirmiştir. Biyogaz enerjisi üretimi için gerekli santral maliyeti 234.900.000 TL olarak hesaplanmış, tesisin kendini 3.5 yılda geri ödeyeceği belirtilmiştir.

Yokuş (2019) çalışmasında, Sivas ilinde katı atıkların ve özellikle tarımsal atıkların geri dönüşümü açısından değerlendirilmesi gerektiğini ve bu işin mutlaka entegre bir yönetim ile yapılmasını belirtmiştir. Tüm hayvansal atıkların belirli bir güzergahta toplanarak tek bir nokta yerine bölgeye yakın bir çok noktada kurulabilecek tesislerde

değerlendirilmesinin ekonomik açıdan daha uygun olacağını vurgulamıştır. Sivas ili hayvansal atık miktarını esas alan biyogaz potansiyeli belirlenerek sürdürülebilir biyogaz üretimi için il genelinde tesis lokasyonları belirlenmiş ve ArcGIS tabanlı haritalamalar yapılmıştır. İl genelinde 4 havzada, 25-50 kW'lık 248, 50-100 kW'lık 161, 100-250 kW'lık 70, 250-500 kW'lık 8, 500-2500kW'lık 6 adet tesis kurulabileceği hesaplanmıştır. Sürdürülebilir üretim için yol ağı ile atık toplama potansiyeli göz önüne alındığında 1 MW'lık 4adet, 500kW'lık 3 adet, 250 kW'lık 18 adet tesis kurulabileceği tespit edilmiştir.

Waqar ve ark. (2016), Pakistan'ın son yıllarda ciddi enerji eksikliği sorunuyla karşı karşıya kaldığını ve her yıl enerji açığını kapatmak için ham petrol alımına 14.5 milyar ABD dolarından fazla harcama yaptığını belirtmişlerdir. Bu çalışmada, Pakistan'ın enerji ihtiyacını karşılamak için biyogaz potansiyelini gözden geçirmişlerdir. Bir m³ biyogazdan 2.5 KWh elektrik enerjisi üretebilmekte olup, hayvansal atıklardan günde 35.6 milyon KWh elektrik enerjisi üretebilmenin mümkün olacağını bildirmişlerdir.

Iglinski ve ark. (2012), Polonya'da halen faaliyet gösteren 24 tarımsal biyogaz tesisi bulunduğunu, fermantasyon maddesinin yemek atıkları ve mısır silajı olduğunu ve daha çok mezofilik fermantasyon uygulandığını, üretilen biyogazın kojenerasyon sisteminde kullanıldığını ve elde edilen elektrik ve termal enerjinin biyogaz tesisinin kendi ihtiyaçları için kullanılması dışında satıldığını belirtmişlerdir. Polonya'da sığır atığı için yıllık teorik biyogaz potansiyelinin 3 646 milyon m³, domuz atığı için 2581 milyon m³, kanatlı gübresi için 717 milyon m³, tohum hasadı sonrası mısırdan 1044 milyon m³ olduğunu hesaplamışlardır.

Alibaş ve ark. (2015), 2010-2014 yıllarına ilişkin tarımsal üretim ve hayvansal üretim verileri kullanılarak Diyarbakır ilinin tarımsal kaynaklı biyogaz potansiyelini ilçelere göre belirlemişlerdir. Diyarbakır'ın ortalama hayvansal kökenli biyogaz potansiyelinin 50.8 milyon m³/yıl olduğu ve bu potansiyelin tamamının elektrik enerjisine dönüştürülmesi ile 96.05 GWh/yıl enerjinin sağlanacağı hesaplanmıştır. Bitkisel kaynaklı biyogaz potansiyeli ise 827.4 GWh/yıl olarak bulunmuştur. Bunun da elektrik enerjisi olarak karşılığı 1623.37 GWh/yıl olmaktadır. Biyogaz potansiyeli açısından Bismil İlçesi %21.76 ile en yüksek potansiyele sahiptir. Bunu sırasıyla %15.79 ile Sur, % 13.34 ile Silvan, %12.19 ile Çınar ve %10 ile Ergani ilçeleri izlemiştir.

Gökdoğan ve Baran (2015), Bingöl ilinin hayvansal atıklarından elde edilebilecek enerji değerlerini belirlemişlerdir. Bu amaçla, büyükbaş, küçükbaş ve kanatlı atıkları belirlenmiş ve bunların biyogaz üretimindeki potansiyelleri hesaplanmıştır. İl genelinde 2014 yılı itibariyle 143 618 adet büyükbaş, 466 495 adet küçükbaş ve 164 058 adet kanatlı hayvan bulunduğu belirlenmiştir. Atık miktarları büyükbaş için 344 683 ton/yıl, küçükbaş için 217 697 ton/yıl ve kanatlılar için ise 2406 ton/yıl olarak hesaplanmıştır. Biyogaz üretimi; büyükbaş hayvanlarda 11 374 545 m³/yıl, küçükbaş hayvanlarda 12.626 464 m³/yıl ve kanatlı hayvanlarda 187 682 m³/yıl olup, toplam elde edilebilecek enerjinin eşdeğer karşılıkları ise 409 272 GJ/yıl olarak hesaplanmıştır.

Özer (2017) makalesinde, Türkiye'nin önemli oranda biyokütle enerjisi potansiyeline sahip olduğunu ve toplam potansiyelin yaklaşık %6'sının doğuda yer aldığını çalışmada Ardahan ilinin ekonomisinin ağırlıklı olarak hayvancılığa dayandığını belirtmiştir. Tarımsal ürün miktarlarının 2015 yılı analizine göre hesaplamalar yapılmış ve değerlendirilen biyokütle kaynaklarının toplam elektrik üretim potansiyeli 323 GWh/yıl bulunmuş, kömür yakıtlı enerji santralleri yerine biyogaz santralının mevcut olması durumunda, yaklaşık 2 milyon ton /yıl CO₂ emisyon azalması olacağını belirtmiştir.

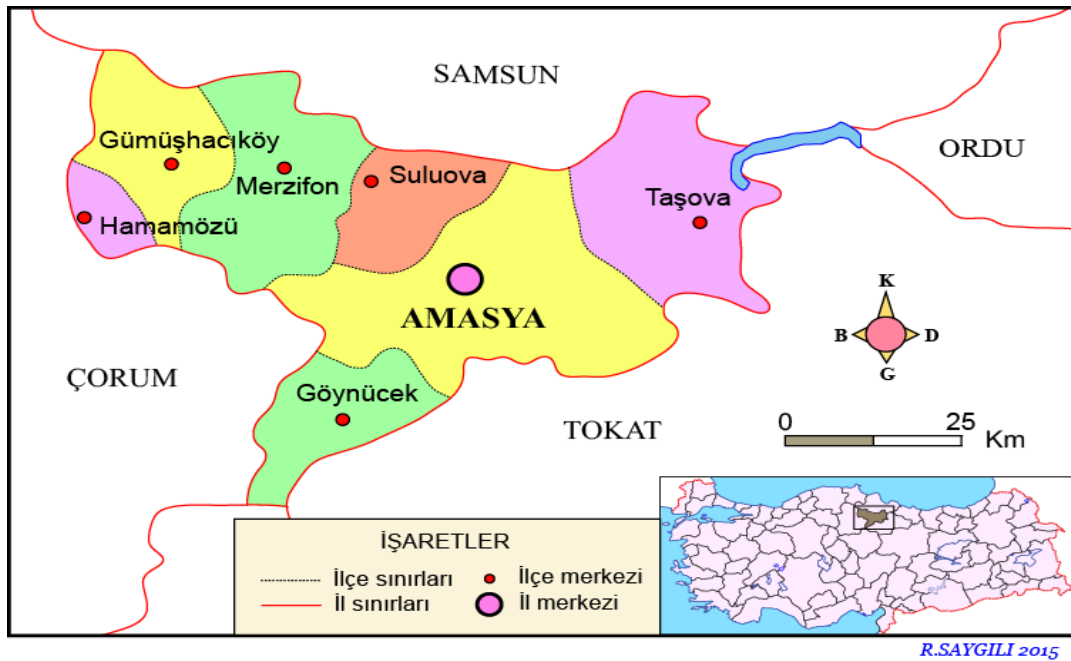
3. MATERYAL VE YÖNTEM

3.1 Materyal

Araştırma kapsamında, Amasya ili ve ilçelerinde üretilebilecek biyogaz potansiyeli hesaplanmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda Amasya ili ve ilçelerine ait hayvan sayıları ve geriye dönük 11 yıllık (2008-2018) veriler ve hayvansal atıklarla ilgili kabullerden yararlanılarak biyogaz potansiyelini belirlenmiştir. Bu çerçevede Tarım ve Orman Bakanlığı Amasya İl Müdürlüğü ve TÜİK verileri kullanılmıştır. Bu veriler, araştırmanın temel materyalini oluşturmuştur.

3.1.1 Amasya ili coğrafi durumu

Amasya 35°00' ve 36° 30' doğu boylamı, 40°15', 41 °03' kuzey enlemleri arasında Karadeniz Bölgesi'nin orta bölümünde yer almaktadır. Kuzeyden Samsun, batıdan Çorum, Güneybatıdan Yozgat ve Güneydoğu'dan Tokat illeri ile çevrilidir. Amasya, komşu illerden Samsun, Çorum ve Tokat'a karayolu ile bağlıdır. Ankara'ya 336 km, Samsun'a 131 km'dir. Samsun limanı en yakın limandır.

Amasya iline bağlı 6 ilçe bulunmaktadır. Bu ilçelerin nüfus yoğunlukları sırasıyla; Merkez 143 781, Göynücek 10 718, Gümüşhacıköy 22 812, Merzifon 71 853, Suluova 46 598, Taşova 30 369, Hamamözü 3 757 olmak üzere toplam nüfus 329 888 dir (Anonim, 2017).

Amasya ili genelde engebeli arazilerden oluşmaktadır. İlin kuzeyini Canik dağları kapsamaktadır. Bu sıradağların içinde en önemlisi Akdağ olup, yüksekliği 2062 metredir. İlin Karadeniz ikliminden etkilenmesini, bu sıradağlar önemli ölçüde engellemektedir. Bu dağların büyük çoğunluğu ormanlarla kaplıdır. İlin güneyinde Cami dağları mevcut olup bu sıradağların en yüksek tepesi 1775 metre yüksekliktedir (Anonim, 2017).

Yeşilirmak, ilin güneyinde en önemli kollarından biri olan Çekerek çayı ile birleşerek il topraklarına güneyden girer ve merkez ilçe yakınlarında Tersakan çayı ile birleşerek ili güneyden kuzeye kadar dolaşıp Taşova ilçesi-Tokat sınırında Kelkit çayını da içine alarak Samsun topraklarına girip Karadeniz'e dökülmektedir (Anonim, 2017).

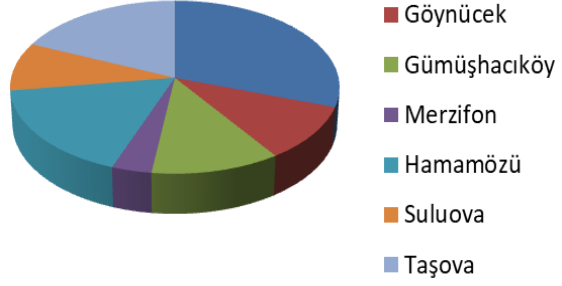
Yeşilirmak vadisi, çok verimli alüvyal topraklardan oluşmaktadır. Vadide mikroklima özelliğinde iklim hüküm sürmekte, özellikle meyvecilik ve sebzeçilik önemli bir tarımsal faaliyet olarak öne çıkmaktadır. Bunun yanında tarıma elverişli alanların bulunduğu Geldingen ovası, Suluova, Merzifon Ovası ve Gümüş Ovası il tarımı için en önemli yerlerdir. Bu dört ova ilin yüzölçümünün yaklaşık %24'ünü kapsamakta olup, özellikle Amasya-Taşova arasında uzanan Yeşilirmak Vadisi'nin etrafında çok verimli ve mikroklima özelliğinde tarımsal alanlar mevcuttur (Anonim, 2017).

3.1.2 Amasya ili yüzölçümü ve arazi dağılımı

İlin toplam yüzölçümü 570 100 ha'dır. Bunun %44,7'si yani 254 960 ha'rı tarım alanlarıdır. Tarım alanının %63.84'ü kuru tarım, %36.16'sı ise sulu tarım alanıdır (Anonim, 2017).

Çizelge 3.1. Amasya ilinin ilçelere göre yüzölçümü

	İlçeler	Yüzölçümü (km ²)
1	Merkez	1730
2	Göynücek	578
3	Gümüşhacıköy	653
4	Hamamözü	202
5	Merzifon	970
6	Suluova	516
7	Taşova	1.041

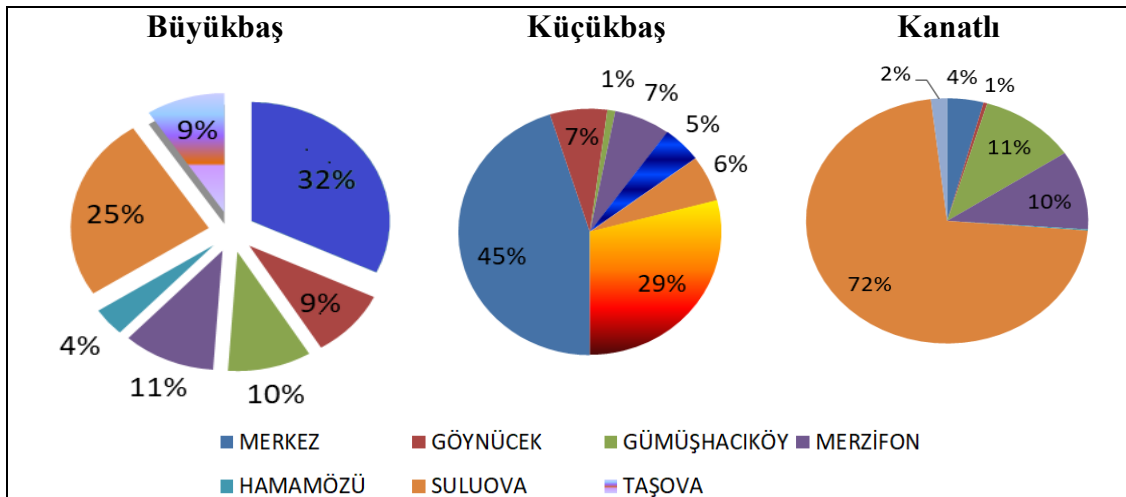

3.1.3 Amasya iline ait hayvancılık verileri

Amasya ili merkez ve ilçelerin işletme sayıları ve 2008-2018 yılları 11 yıllık ortalama hayvan verileri Çizelge 3.2’de verilmiştir.

Çizelge3.2. Amasya ili ilçelerine ait hayvancılık verileri

	İlçeler	İşletme Sayısı		Ortalama Hayvan Sayısı		
		Büyükbaş	Küçükbaş	Büyükbaş	Küçükbaş	Kanath
1	Merkez	4458	638	54173	65290	57190
2	Göynücek	1443	90	15560	10212	5960
3	Gümüşhacıköy	1363	151	16530	1420	152350
4	Hamamözü	499	64	6470	7002	2265
5	Merzifon	1570	186	18303	9980	143300
6	Suluova	1959	132	42230	8760	988410
7	Taşova	1930	443	15595	42140	25390

Şekil 3.2. Amasya ili hayvan varlığının ilçelere göre dağılımı

3.2. Yöntem

3.2.1. Hayvansal atıklardan üretilebilecek biyogaz miktarının belirlenmesi

Teorik atık potansiyeli, teorik enerji potansiyeli ve kullanılabilir enerji potansiyelinin belirlenmesi hesaplamalarında söz konusu hayvanlar ve atıklarına ait canlı ağırlık, atık miktarı, atık nem oranı, atık biyogaz verimi gibi özelliklerin bilinmesi gerekmektedir. Bu amaçla, Çizelge 3.3 ve Çizelge 3.4’de verilen literatür değerlerinden derlenerek hazırlanmış verilerden yararlanılmıştır (Köttner, 2003; Koçer ve ark., 2006; Başçetinçelik ve ark., 2007; Onurbas ve Türker, 2012).

Çizelge 3.3. Hayvan cinslerine göre atık özellikleri ve biyogaz verimleri (Köttner, 2003; Koçer ve ark., 2006; Başçetinçelik ve ark., 2007; Onurbas ve Türker, 2012)

Hayvan Cinsi	Canlı Ağırlık (kg)	Taze (Yaş) Atık Miktarı		Katı Madde TK (%)	Uçucu Katı Madde (UK) (%)	Barınakta Kalma Oranı (%)	Biyogaz Verimi (l/kg UK)
		Ağırlıkça Yüzde	kg/gün hayvan				
Büyükbaş	135-800	5-6	10-20	5-25	75-85	Süt: 65 Et: 25	200-350
Küçükbaş	30-75	4-5	2	30	20	13	100-310
Kanatlılar							
Yumurta	1,5-2,0	3-4	0,08-1	10-35	70-75	99	310-620
Et				50-90	60-80		550-650

Atık miktarının hesabında çizelgeden alınan değerlere göre büyükbaş hayvanlar için 10-20 kg/gün (yaş) atık verimi kabul edilebileceği veya canlı ağırlığın %5-6’sı da günlük atık miktarına esas alınabilmektedir. Çizelge 3.3’de görüldüğü gibi küçükbaş hayvanlarda 2 kg (yaş)/gün veya canlı ağırlığın %4-5’i günlük atık üretimi olarak kabul edilebilmektedir. Kanatlı hayvanlar için de günlük atık üretimi ise 0.08-0.1 kg (yaş) veya canlı ağırlığın %3-4’ü kabul edilebilir (Yokuş 2011).

Büyükbaş hayvanlarda canlı ağırlık 450 kg, küçükbaş hayvanlarda 50 kg ve kanatlılarda ise 2 kg alınmıştır (Yokuş 2011).

Günlük taze atık miktarı; hayvanların canlı ağırlığının büyükbaş hayvanlarda %6, küçükbaş hayvanlarda %5 ve kümes hayvanlarında %4 olarak alınmıştır. Hayvanların barınakta kalma süresi göz önüne alınarak atığın kullanılabilirliği büyükbaş hayvan için %50, küçükbaş hayvan için %13 ve kümes hayvanları için %99 seçilmiştir.

Çizelge 3.4. Hayvan cinsine bağlı olarak elde edilebilecek atık miktarları (Yokuş, 2011)

Hayvan cinsi	Taze atık miktarı (kg/gün.hayv)	Katı madde oranı (%)	Katı madde atık üretimi (kgKM/gün.hayv)	Elde edilebilirlik oranı (%)	Toplam elde edilebilir KM atık miktarı (kg/gün.hayv)
Büyükbaş	27	15	4.050	0.50	2.0250
Küçükbaş	2.5	30	0.750	0.13	0.0975
Kümes	0.10	35	0.035	0.99	0.035

Çizelge 3.4'de görüldüğü gibi büyükbaş hayvanlar için 2.02 kg, küçükbaş hayvanlar için 0.0975 kg, kanatlı hayvanlar için ise 0.035 kg günlük katı madde atık üretimi hesaplanmıştır. Bu değerler kullanılarak Amasya ili ve ilçeleri yıllara göre biyogaz verim hesaplanmıştır.

Yaş atık miktarları;

Büyükbaş hayvan sayısı * Taze atık miktarı (27)*365/1000 (ton/yıl)
 Küçükbaş hayvan sayısı * Taze atık miktarı (2,5)*365/1000 (ton/yıl)
 Kanatlı hayvan sayısı * Taze atık miktarı (0,10)*365/1000 (ton/yıl)

Katı atık miktarları;

Büyükbaş hayvan için yıllık yaş atık * 0.15* 0,50 (ton/yıl)
 Küçükbaş hayvan için yıllık yaş atık * 0.30* 0,13 (ton/yıl)
 Kanatlı hayvan için yıllık yaş atık * 0.35* 0,99 (ton/yıl)

Hesaplamalarda 1 ton katı hayvansal atıktan elde edilen biyogaz miktarı 200 m³ ve biyogazın ısı değeri 22.7 MJ/m³ olarak alınmıştır (Yokuş, 2011).

4. BULGULAR VE TARTIŞMA

4.1. Amasya ilçelerinde hayvansal atıkların biyogaz potansiyeli ve enerji değerleri

4.1.1. Merkez ilçe biyogaz potansiyeli

Amasya ili Merkez ilçe hayvan verileri, hayvansal yaş atık ve katı atık miktarları, biyogaz üretim potansiyeli ve biyogaz enerji değerleri Çizelge 4.1’de verilmiştir.

Çizelge 4.1. Merkez ilçe hayvan sayıları, biyogaz potansiyeli ve enerji değerleri

AMASYA MERKEZ İLÇE											
HAYVAN SAYILARI (adet)											
YILLAR	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
BÜYÜKBAŞ	44272	44069	46428	47725	50818	50872	61232	58454	60566	64991	66482
KÜÇÜKBAŞ	41403	36055	42650	54730	51500	50420	95541	108144	83403	72629	81730
KÜMES	45980	53585	13100	29040	67550	52690	57860	89660	60850	79475	79300
YAŞ ATIK MİKTARI (ton/yıl)											
BÜYÜKBAŞ	430324	428351	451280	463887	493951	494476	595175	568173	588702	631713	646205
KÜÇÜKBAŞ	37263	32450	38385	49257	46350	45378	85987	97330	75063	65366	73557
KÜMES	1655	1929	472	1045	2432	1897	2083	3228	2191	2861	2855
TOPLAM	469242	462729	490137	514189	542733	541751	683245	668730	665955	699940	722617
KATI ATIK MİKTARI (ton/yıl)											
BÜYÜKBAŞ	32274	32126	33846	34792	37046	37086	44638	42613	44153	47378	48465
KÜÇÜKBAŞ	1453	1266	1497	1921	1808	1770	3353	3796	2927	2549	2869
KÜMES	574	668	163	362	843	657	722	1118	759	991	989
TOPLAM	34301	34060	35506	37075	39697	39513	48713	47527	47839	50919	52323
BİYOGAZ POTANSİYELİ (1000 m ³)											
BÜYÜKBAŞ	6455	6425	6769	6958	7409	7417	8928	8523	8831	9476	9693
KÜÇÜKBAŞ	2906	253	299	384	362	354	671	759	585	510	574
KÜMES	115	134	33	72	169	131	144	224	152	198	198
TOPLAM	6860	6812	7101	7415	7939	7903	9743	9505	9568	10184	10465
BİYOGAZ ENERJİ DEĞERİ (GJ)											
BÜYÜKBAŞ	146525	145853	153661	157954	168190	168369	202657	193463	200453	215098	220033
KÜÇÜKBAŞ	65977	5746	6796	8721	8207	8035	15225	17233	13291	11574	13024
KÜMES	2604	3035	742	1645	3825	2984	3277	5078	3446	4501	4491
TOPLAM	155727	154634	161199	168320	180223	179388	221159	215774	217190	231173	237548
ELEKTRİK ENERJİSİ KARŞILIĞI (MWh)											
BÜYÜKBAŞ	16281	16206	17073	17550	18688	18708	22517	21496	22273	23900	24448
KÜÇÜKBAŞ	7331	638	755	969	912	893	1692	1915	1477	1286	1447
KANATLI	289	337	82	183	425	332	364	564	383	500	499
TOPLAM	17303	17182	17911	18702	20025	19932	24573	23975	24132	25686	26394

Çizelge 4.1’e göre, Amasya Merkez ilçede büyükbaş, küçükbaş ve kanatlı hayvan sayılarında yıllara göre değişimler gözlenmekle birlikte, hayvan sayılarında 2008-2018 yılları arasında artış gözlenmektedir. Hayvan sayıları 2018 yılı itibariyle büyükbaş, küçükbaş ve kanatlı hayvanlar için sırasıyla; 66 482, 81 730 ve 79 300 adettir. Elde edilen toplam yaş atık miktarı yılda 722 617 ton, katı atık miktarı ise 52 323 ton’dur. Bu

atıklardan üretilebilecek biyogaz miktarı ise 10 465 000 m³ olmaktadır. Enerji değeri ise 237 547 GJ olup, elektriksel eşdeğeri 26 394 MWh olarak hesaplanmıştır.

4.1.2. Suluova ilçesi biyogaz potansiyeli

Suluova ilçesine ait hayvan verileri, hayvansal yaş atık ve katı atık miktarları, biyogaz üretim potansiyeli ve biyogaz enerji değerleri Çizelge 4.2’de verilmiştir.

Çizelge 4.2. Suluova ilçesi hayvan sayıları, biyogaz potansiyeli ve enerji değerleri

SULUOVA İLÇESİ											
HAYVAN SAYILARI (adet)											
YILLAR	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
BÜYÜKBAŞ	29074	30221	30314	35843	37636	41060	48788	43034	47000	59875	61681
KÜÇÜKBAŞ	6369	4065	4926	5305	8560	10091	10652	10578	8142	12915	14765
KÜMES	760790	801445	792255	1270080	1175530	924670	934695	1070513	996496	1159410	986660
YAŞ ATIK MİKTARI (ton/yıl)											
BÜYÜKBAŞ	282599	293748	294652	348394	365822	399103	474219	418290	456840	581985	599539
KÜÇÜKBAŞ	5732	3659	4433	4775	7704	9082	9587	9520	7328	11624	13289
KANATLI	27388	28852	28521	45723	42319	33288	33649	38538	35874	41739	35520
TOPLAM	315720	326259	327607	398891	415845	441473	517455	466349	500042	635347	648348
KATI ATIK MİKTARI (ton/yıl)											
BÜYÜKBAŞ	21195	22031	22099	26130	27437	29933	35566	31372	34263	43649	44965
KÜÇÜKBAŞ	224	143	173	186	300	354	374	371	286	453	518
KANATLI	9490	9997	9883	15843	14664	11534	11659	13354	12430	14462	12308
TOPLAM	30909	32171	32154	42159	42401	41821	47600	45097	46979	58565	57791
BIYOGAZ POTANSİYELİ (1000 m³)											
BÜYÜKBAŞ	4239	4406	4420	5226	5487	5987	7113	6274	6853	8730	8993
KÜÇÜKBAŞ	45	29	35	37	60	71	75	74	57	91	104
KANATLI	1898	1999	1977	3169	2933	2307	2332	2671	2486	2892	2462
TOPLAM	6182	6434	6431	8432	8480	8364	9520	9019	9396	11713	11558
BIYOGAZ ENERJİ DEĞERİ (GJ)											
BÜYÜKBAŞ	96225	100021	100329	118628	124562	135895	161472	142428	155554	198166	204143
KÜÇÜKBAŞ	1015	648	785	845	1364	1608	1697	1686	1297	2058	2353
KANATLI	43085	45387	44867	71927	66573	52366	52934	60625	56434	65660	55876
TOPLAM	140325	146056	145981	191401	192499	189869	216103	204739	213285	265884	262372
ELEKTRİK ENERJİSİ KARŞILIGI (MWh)											
BÜYÜKBAŞ	10692	11113	11148	13181	13840	15099	17941	15825	17284	22018	22683
KÜÇÜKBAŞ	113	72	87	94	152	179	189	187	144	229	261
KÜMES	4787	5043	4985	7992	7397	5818	5882	6736	6270	7296	6208
TOPLAM	15592	16228	16220	21267	21389	21097	24011	22749	23698	29543	29152

Çizelge 4.2’de göre, Suluova ilçesinde büyükbaş, küçükbaş ve kanatlı hayvan sayılarında yıllara göre değişimler gözlenmekle birlikte, 2008-2018 yılları arasında hayvan sayılarında artış gözlenmektedir. Hayvan sayıları 2018 yılında büyükbaş, küçükbaş ve kanatlı hayvanlar için sırasıyla; 61 681, 14 765 ve 986 660 adettir. Yaş atık miktarı büyükbaş, küçükbaş ve kanatlı hayvanlarda sırasıyla; 599 539, 13 288 ve 35 519 ton/yıl olmak üzere toplam yaş atık miktarı 648 346 ton/yıl’dır. Katı atık ise 57 791 ton/yıl

olmaktadır. Bu atıklardan üretilebilecek biyogaz miktarı 11 558 000 m³ olup, enerji eşdeğeri ise 262 372 GJ, elektriksel eşdeğeri ise 29 152 MWh olarak hesaplanmıştır.

4.1.3. Merzifon ilçesi biyogaz potansiyeli

Merzifon ilçesine ait hayvan verileri, hayvansal yaş atık ve katı atık miktarları, biyogaz üretim potansiyeli ve biyogaz enerji değerleri Çizelge 4.3’de verilmiştir.

Çizelge 4.3. Merzifon ilçesi hayvan sayıları, biyogaz potansiyeli ve enerji değerleri

MERZİFON											
HAYVAN SAYILARI (adet)											
YILLAR	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
BÜYÜKBAŞ	16081	13500	14320	14429	15000	23250	19292	17010	19819	23282	25354
KÜÇÜKBAŞ	6570	4775	4340	3538	13000	13025	13460	12152	10522	13611	14818
KANATLI	215700	115750	125980	143025	102825	102580	168960	119215	109570	188100	184655
YAŞ ATIK MİKTARI (ton/yıl)											
BÜYÜKBAŞ	156307	131220	139190	140250	145800	225990	187518	165337	192641	226301	246441
KÜÇÜKBAŞ	5913	4298	3906	3184	11700	11723	12114	10937	9470	12250	13336
KANATLI	7765	4167	4535	5149	3702	3693	6083	4292	3945	6772	6648
TOPLAM	169986	139685	147632	148583	161202	241405	205715	180566	206055	245323	266425
KATI ATIK MİKTARI (ton/yıl)											
BÜYÜKBAŞ	11723	9842	10439	10519	10935	16949	14064	12400	14448	16973	18483
KÜÇÜKBAŞ	231	168	152	124	456	457	472	427	369	478	520
KANATLI	2691	1444	1571	1784	1283	1280	2108	1487	1367	2346	2303
TOPLAM	14644	11453	12163	12427	12674	18686	16644	14314	16184	19797	21307
BİYOGAZ POTANSİYELİ (1000 m³)											
BÜYÜKBAŞ	2345	1968	2088	2104	2187	3390	2813	2480	2890	3395	3697
KÜÇÜKBAŞ	46	34	30	25	91	91	94	85	74	96	104
KANATLI	538	289	314	357	257	256	422	297	273	469	461
TOPLAM	2929	2291	2433	2485	2535	3737	3329	2863	3237	3959	4261
BİYOGAZ ENERJİ DEĞERİ (GJ)											
BÜYÜKBAŞ	53223	44680	47394	47755	49645	76950	63850	56297	65594	77056	83913
KÜÇÜKBAŞ	1047	761	692	564	2072	2076	2145	1936	1677	2169	2361
KANATLI	12216	6555	7134	8100	5823	5809	9569	6751	6205	10652	10457
TOPLAM	66485	51996	55220	56419	57540	84834	75563	64985	73476	89877	96732
ELEKTRİK ENERJİSİ KARŞILIGI (MWh)											
BÜYÜKBAŞ	5914	4964	5266	5306	5516	8550	7094	6255	7288	8562	9324
KÜÇÜKBAŞ	116	85	77	63	230	231	238	215	186	241	262
KANATLI	1357	728	793	900	647	645	1063	750	689	1184	1162
TOPLAM	7387	5777	6136	6269	6393	9426	8396	7221	8164	9986	10748

Çizelge 4.3 incelenecek olursa, Merzifon ilçesinde büyükbaş, küçükbaş ve kanatlı hayvan sayılarında yıllara göre değişimler gözlenmekle birlikte, hayvan sayılarında 2008-2018 yılları arasında artış gözlenmektedir. Hayvan sayıları 2018 yılında büyükbaş, küçükbaş ve kanatlı hayvanlar için sırasıyla; 25 354, 14 818 ve 184 655 adettir. Yaş atık miktarı büyükbaş, küçükbaş ve kanatlı hayvanlarda sırasıyla; 246 441, 13 336 ve 6.648 ton/yıl olmak üzere toplam yaş atık miktarı 266 425 ton/yıl’dır. Toplam katı atık

miktarı ise 21 307 ton/yıl olmaktadır. Bu atıklardan yılda üretilebilecek biyogaz miktarı 4 261 000 m³ olup, enerji eşdeğeri ise 96 732 GJ, elektriksel eşdeğeri ise 10 748 MWh olarak hesaplanmıştır.

4.1.4. Taşova ilçesi biyogaz potansiyeli

Taşova ilçesine ait hayvan verileri, hayvansal yaş atık ve katı atık miktarları, biyogaz üretim potansiyeli ve biyogaz enerji değerleri Çizelge 4.4’de verilmiştir.

Çizelge 4.4. Taşova ilçesi hayvan sayıları, biyogaz potansiyeli ve enerji değerleri

TAŞOVA											
HAYVAN SAYILARI (adet)											
YILLAR	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
BÜYÜKBAŞ	14573	14457	13435	13497	14459	16301	16196	16507	16273	17491	18350
KÜÇÜKBAŞ	39045	38455	40510	39300	37500	37250	43500	29025	53144	47000	58783
KANATLI	19500	15440	15000	14875	15915	16250	15750	66750	16905	16245	66655
YAŞ ATIK MİKTARI (ton/yıl)											
BÜYÜKBAŞ	141650	140522	130588	131191	140541	158446	157425	160448	158174	170013	178362
KÜÇÜKBAŞ	35141	34610	36459	35370	33750	33525	39150	26123	47830	42300	52905
KANATLI	702	556	540	536	573	585	567	2403	609	585	2400
TOPLAM	177492	175687	167587	167096	174864	192556	197142	188974	206612	212897	233666
KATI ATIK MİKTARI (ton/yıl)											
BÜYÜKBAŞ	10624	10539	9794	9839	10541	11883	11807	12034	11863	12751	13377
KÜÇÜKBAŞ	1370	1350	1422	1379	1316	1307	1527	1019	1865	1650	2063
KANATLI	243	193	187	186	199	203	196	833	211	203	831
TOPLAM	12237	12082	11403	11404	12055	13394	13530	13885	13939	14603	16272
BİYOGAZ POTANSİYELİ (1000 m³)											
BÜYÜKBAŞ	2125	2108	1959	1968	2108	2377	2361	2407	2373	2550	2675
KÜÇÜKBAŞ	274	270	284	276	263	261	305	204	373	330	413
KANATLI	49	39	37	37	40	41	39	167	42	41	166
TOPLAM	2447	2416	2281	2281	2411	2679	2706	2777	2788	2921	3254
BİYOGAZ ENERJİ DEĞERİ (GJ)											
BÜYÜKBAŞ	48232	47848	44465	44670	47854	53951	53603	54633	53858	57889	60732
KÜÇÜKBAŞ	6222	6128	6455	6263	5976	5936	6932	4625	8469	7490	9367
KANATLI	1104	874	849	842	901	920	892	3780	957	920	3775
TOPLAM	55558	54850	51770	51775	54731	60807	61427	63038	63284	66299	73874
ELEKTRİK ENERJİSİ KARŞILIĞI (MWh)											
BÜYÜKBAŞ	5359	5316	4941	4963	5317	5995	5956	6070	5984	6432	6748
KÜÇÜKBAŞ	691	681	717	696	664	660	770	514	941	832	1041
KANATLI	123	97	94	94	100	102	99	420	106	102	419
TOPLAM	6173	6094	5752	5753	6081	6756	6825	7004	7032	7367	8208

Çizelge 4.4 incelenecek olursa, Taşova ilçesinde büyükbaş, küçükbaş ve kanatlı hayvan sayılarında yıllara göre değişimler gözlenmekle birlikte, özellikle küçükbaş ve kanatlı hayvan sayılarında 2008-2018 yılları arasında artış gözlenmektedir. Hayvan sayıları 2018 yılında büyükbaş, küçükbaş ve kanatlı hayvanlar için sırasıyla; 18 350, 58 783 ve 66 655 adettir. Yaş atık miktarları büyükbaş için 178 362 ton/yıl, küçükbaş için

52.905 ton/yıl ve kanatlılar için 2400 ton/yıl olmak üzere toplam yaş atık miktarı 233.667 ton/yıl'dır. Toplam katı atık miktarı ise 16 271 ton/yıl olmaktadır. Bu atıklardan yılda üretilebilecek biyogaz miktarı 3 254 000 m³ olup, enerji eşdeğeri ise 73.874 GJ, elektriksel eşdeğeri ise 8 208 MWh olarak hesaplanmıştır.

4.1.5. Gümüşhacıköy ilçesi biyogaz potansiyeli

Gümüşhacıköy ilçesine ait hayvan verileri, hayvansal yaş atık ve katı atık miktarları, biyogaz üretim potansiyeli ve biyogaz enerji değerleri Çizelge 4.5'de verilmiştir.

Çizelge 4.5. Gümüşhacıköy ilçesi hayvan sayıları, biyogaz potansiyeli ve enerji değerleri

GÜMÜŞHACIKÖY											
HAYVAN SAYILARI (adet)											
YILLAR	2008	2009	2010	2011	2012	2013	1014	2015	2016	2017	2018
BÜYÜKBAŞ	13683	14415	13358	15500	16248	18625	17554	16022	17576	18296	20573
KÜÇÜKBAŞ	11929	8000	11202	13120	13159	14370	16261	13442	17545	15664	19545
KANATLI	58770	58775	104057	146265	128545	146460	170050	190465	243060	268900	160490
YAŞ ATIK MİKTARI (ton/yıl)											
BÜYÜKBAŞ	132999	140114	129840	150660	157931	181035	170625	155734	170839	177837	199970
KÜÇÜKBAŞ	10736	7200	10082	11808	11843	12933	14635	12098	15791	14098	17591
KANATLI	2116	2116	3746	5266	4628	5273	6122	6857	8750	9680	5778
TOPLAM	145851	149430	143668	167734	174401	199241	191382	174688	195379	201615	223338
KATI ATIK MİKTARI (ton/yıl)											
BÜYÜKBAŞ	9975	10509	9738	11300	11845	13578	12797	11680	12813	13338	14998
KÜÇÜKBAŞ	419	281	393	461	462	504	571	472	616	550	686
KANATLI	733	733	1298	1825	1603	1827	2121	2376	3032	3354	2002
TOPLAM	11127	11522	11429	13585	13910	15909	15489	14528	16461	17242	17686
BİYOĞAZ POTANSİYELİ (1000 m³)											
BÜYÜKBAŞ	1995	2102	1948	2260	2369	2716	2559	2336	2563	2668	3000
KÜÇÜKBAŞ	84	56	79	92	92	101	114	94	123	110	137
KANATLI	147	147	260	365	321	365	424	475	606	671	400
TOPLAM	2225	2304	2286	2717	2782	3182	3098	2906	3292	3448	3537
BİYOĞAZIN ENERJİ DEĞERİ (GJ)											
BÜYÜKBAŞ	45286	47709	44210	51300	53775	61642	58098	53027	58171	60554	68090
KÜÇÜKBAŞ	1901	1275	1785	2091	2097	2290	2591	2142	2796	2496	3115
KANATLI	3328	3329	5893	8283	7280	8294	9630	10786	13765	15228	9089
TOPLAM	50515	52312	51888	61674	63152	72227	70319	65956	74731	78278	80293
ELEKTRİK ENERJİSİ KARŞILIĞI (MWh)											
BÜYÜKBAŞ	5032	5301	4912	5700	5975	6849	6455	5892	6463	6728	7566
KÜÇÜKBAŞ	211	142	198	232	233	254	288	238	311	277	346
KANATLI	370	370	655	920	809	922	1070	1198	1529	1692	1010
TOPLAM	5613	5812	5765	6853	7017	8025	7813	7328	8303	8698	8921

Çizelge 4.5'e göre, Gümüşhacıköy ilçesinde 2008-2018 yılları arasında büyükbaş ve küçükbaş hayvan sayılarında önemli değişim gözlenmezken, kanatlı hayvan sayısında önemli bir artış gözlenmektedir. Büyükbaş, küçükbaş ve kanatlı hayvanlar için 2018 yılında hayvan sayıları sırasıyla; 20 573, 19 545 ve 160 490 adettir. Yaş atık miktarları büyükbaş için 199 970 ton/yıl, küçükbaş 17 591 ton/yıl ve kanatlılar 5 778 ton/yıl

olmak üzere toplam yaş atık miktarı 223 338 ton/yıl'dır. Toplam katı atık miktarı ise 17.686 ton/yıl olmaktadır. Bu atıklardan yılda üretilebilecek biyogaz miktarı yaklaşık 3.537.000 m³ olup, enerji eşdeğeri ise 80 293 GJ, elektriksel eşdeğeri ise 8 208 MWh olarak hesaplanmıştır.

4.1.6. Göynücek ilçesi biyogaz potansiyeli

Göynücek ilçesine ait hayvan verileri, hayvansal yaş atık ve katı atık miktarları, biyogaz üretim potansiyeli ve biyogaz enerji değerleri Çizelge 4.6'da verilmiştir.

Çizelge 4.6. Göynücek ilçesi hayvan sayıları, biyogaz potansiyeli ve enerji değerleri

GÖYNÜCEK											
HAYVAN SAYILARI (adet)											
YILLAR	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
BÜYÜKBAŞ	12969	12919	12862	13445	16355	16766	15743	15538	18037	18492	18059
KÜÇÜKBAŞ	6570	6345	5224	5415	6550	11960	15375	16060	13996	11026	13818
KANATLI	7600	800	775	730	735	670	2150	2350	3300	23170	23250
YAŞ ATIK MİKTARI (ton/yıl)											
BÜYÜKBAŞ	126059	125573	125019	130685	158971	162966	153022	151029	175320	179742	175533
KÜÇÜKBAŞ	5913	5711	4702	4874	5895	10764	13838	14454	12596	9923	12436
KANATLI	274	29	28	26	26	24	77	85	119	834	837
TOPLAM	132245	131312	129748	135585	164892	173754	166937	165568	188035	190500	188807
KATI ATIK MİKTARI (ton/yıl)											
BÜYÜKBAŞ	9454	9418	9376	9801	11923	12222	11477	11327	13149	13481	13165
KÜÇÜKBAŞ	231	223	183	190	230	420	540	564	491	387	485
KANATLI	95	10	10	9	9	8	27	29	41	289	290
TOPLAM	9780	9651	9569	10001	12162	12651	12043	11920	13681	14157	13940
BİYOGAZ POTANSİYELİ (1000 m³)											
BÜYÜKBAŞ	1891	1884	1875	1960	2385	2444	2295	2265	2630	2696	2633
KÜÇÜKBAŞ	46	45	37	38	46	84	108	113	98	77	97
KANATLI	19	2	2	2	2	2	5	6	8	58	58
TOPLAM	1956	1930	1914	2000	2432	2530	2409	2384	2736	2831	2788
BİYOGAZ ENERJİ DEĞERİ (GJ)											
BÜYÜKBAŞ	42923	42757	42569	44498	54129	55490	52104	51425	59696	61202	59769
KÜÇÜKBAŞ	1047	1011	832	863	1044	1906	2450	2559	2230	1757	2202
KANATLI	430	45	44	41	42	38	122	133	187	1312	1317
TOPLAM	44400	43814	43445	45403	55215	57434	54676	54118	62114	64271	63288
ELEKTRİK ENERJİSİ KARŞILIĞI (MWh)											
BÜYÜKBAŞ	4769	4751	4730	4944	6014	6166	5789	5714	6633	6800	6641
KÜÇÜKBAŞ	116	112	92	96	116	212	272	284	248	195	245
KANATLI	48	5	5	5	5	4	14	15	21	146	146
TOPLAM	4933	4868	4827	5045	6135	6382	6075	6013	6902	7141	7032

Çizelge 4.6 incelenecek olursa, Göynücek ilçesinde 2008-2018 yılları arasında büyükbaş ve küçükbaş hayvan sayılarında önemli değişim gözlenmezken, kanatlı hayvan sayısında önemli bir artış gözlenmektedir. Hayvan sayıları 2018 yılında büyükbaş, küçükbaş ve kanatlı hayvanlar için sırasıyla; 18 059, 13 818 ve 23 250 adet

olmaktadır. Yaş atık miktarları büyükbaş için 175 533 ton/yıl, küçükbaş 12 436 ton/yıl ve kanatlılar 837 ton/yıl olmak üzere toplam yaş atık miktarı 188.806 ton/yıl, katı atık miktarı ise 13 940 ton/yıl olmaktadır. Atıklardan yılda üretilebilecek biyogaz miktarı yaklaşık 2 788 000 m³ olup, enerji eşdeğeri ise 63 288 GJ, elektriksel eşdeğeri ise 7 031 MWh olarak hesaplanmıştır.

4.1.7. Hamamözü ilçesi biyogaz potansiyeli

Hamamözü ilçesine ait hayvan verileri, hayvansal yaş atık ve katı atık miktarları, biyogaz üretim potansiyeli ve biyogaz enerji değerleri Çizelge 4.7’de verilmiştir.

Çizelge 4.7. Hamamözü ilçesi hayvan sayıları, biyogaz potansiyeli ve enerji değerleri

HAMAMÖZÜ											
HAYVAN SAYILARI (adet)											
YILLAR	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
BÜYÜKBAŞ	6611	6320	5275	6075	8082	7793	6123	6183	6252	5882	6590
KÜÇÜKBAŞ	9060	8100	6000	6002	4628	5004	9160	8950	7858	5563	6701
KANATLI	4200	3400	4050	1500	1600	1700	1750	1550	1750	1670	1740
YAŞ ATIK MİKTARI (ton/yıl)											
BÜYÜKBAŞ	64259	61430	51273	59049	78557	75748	59516	60099	60769	57173	64055
KÜÇÜKBAŞ	8154	7290	5400	5402	4165	4504	8244	8055	7072	5007	6031
KANATLI	151	122	146	54	58	61	63	56	63	60	63
TOPLAM	72564	68843	56819	64505	82780	80313	67823	68210	67905	62240	70148
KATI ATIK MİKTARI (ton/yıl)											
BÜYÜKBAŞ	4819	4607	3845	4429	5892	5681	4464	4507	4558	4288	4804
KÜÇÜKBAŞ	318	284	211	211	162	176	322	314	276	195	235
KANATLI	52	42	51	19	20	21	22	19	22	21	22
TOPLAM	5190	4934	4107	4658	6074	5878	4807	4841	4855	4504	5061
BİYOĞAZ POTANSİYELİ (1000 m³)											
BÜYÜKBAŞ	964	921	769	886	1178	1136	893	901	912	858	961
KÜÇÜKBAŞ	64	57	42	42	32	35	64	63	55	39	47
KANATLI	10	8	10	4	4	4	4	4	4	4	4
TOPLAM	1038	987	821	932	1215	1176	961	968	971	901	1012
BİYOĞAZ ENERJİ DEĞERİ (GJ)											
BÜYÜKBAŞ	21880	20917	17458	20106	26749	25792	20265	20464	20692	19467	21811
KÜÇÜKBAŞ	1444	1291	956	956	737	797	1460	1426	1252	886	1068
KANATLI	238	193	229	85	91	96	99	88	99	95	99
TOPLAM	23562	22400	18644	21148	27577	26686	21824	21978	22043	20448	22977
ELEKTRİK ENERJİSİ KARŞILIĞI (MWh)											
BÜYÜKBAŞ	2431	2324	1940	2234	2972	2866	2252	2274	2299	2163	2423
KÜÇÜKBAŞ	160	143	106	106	82	89	162	158	139	98	119
KANATLI	26	21	25	9	10	11	11	10	11	11	11
TOPLAM	2618	2489	2072	2350	3064	2965	2425	2442	2449	2272	2553

Çizelge 4.7 incelenirse, Hamamözü ilçesinde 2018 yılında 6 590 adet büyükbaş, 6 701 adet küçükbaş ve 1 740 adet kanatlı hayvan bulunmaktadır. Hamamözü, ilçeler arasında en az hayvan varlığına sahip ilçe durumundadır. Yaş atık miktarları 2018 yılına ait

büyükbaş için 64 055 ton/yıl, küçükbaş 6 031 ton/yıl ve kanatlılar 63 ton/yıl olmak üzere toplam yaş atık miktarı 70 149 ton/yıl, katı atık miktarı ise 5 061 ton/yıl olmaktadır. Atıklardan yılda üretilebilecek biyogaz miktarı yaklaşık 1 milyon m³ olup, enerji eşdeğeri ise 22 977 GJ, elektriksel eşdeğeri ise 2 553 MWh olarak hesaplanmıştır.

4.2. Amasya ili biyogaz potansiyeli

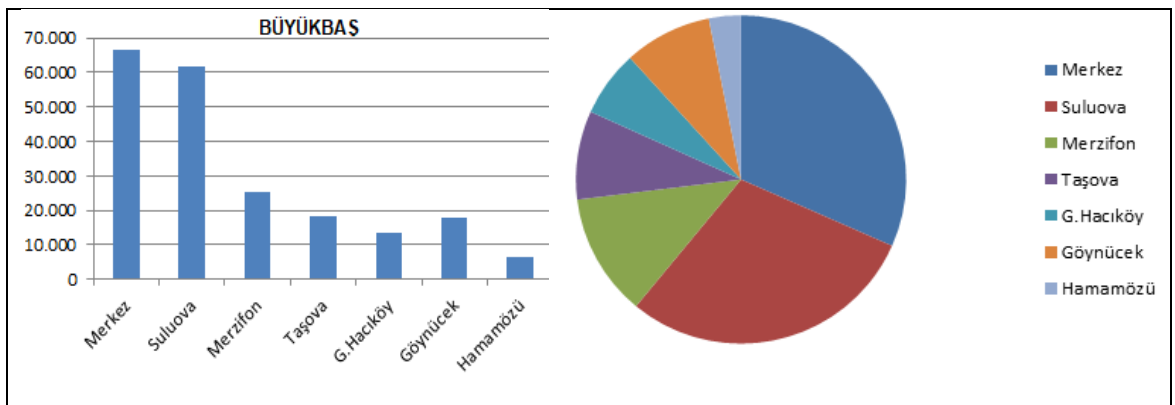
Amasya ili 2018 yılına ait büyükbaş, küçükbaş ve kanatlı hayvan sayıları, yaş ve kuru atık miktarları, biyogaz potansiyeli ve enerji değerleri Çizelge 4.8’de verilmiştir.

Çizelge 4.8. Amasya ili hayvan sayıları, biyogaz potansiyeli ve enerji değerleri

İlçeler	Hayvan Sayısı			Atık Miktarı (t/yıl)		Biyogaz Potansiyeli (1000 m ³)	Enerji Eşdeğeri	
	Büyükbaş	Küçükbaş	Kanatlı	Yaş	Katı		GJ	MWh
Merkez	66 482	81 730	79 300	722 617	52 323	10 465	237 548	26 394
Suluova	61 681	14 765	986 660	648 348	57 791	11 558	262 372	29 152
Merzifon	25 354	14 818	184 655	266 425	21 307	4 261	96 732	10 748
Taşova	18 350	58 783	66 655	233 666	16 272	3 254	73 874	8 208
G.Hacıköy	20 573	19 545	160 490	223 338	17 686	3 537	80 293	8 921
Göynücek	18 059	13 818	23 250	188 807	13 940	2 788	63 288	7 032
Hamamözü	6 590	6 701	1 740	70 148	5 061	1 012	22 977	2 553
Toplam	217 089	210 160	1 502 750	2 353 349	184 380	36 875	837 084	93 008

Amasya ilinde toplam büyükbaş hayvan sayısı 217 089 adet, küçükbaş hayvan sayısı 210 160 adet ve kanatlı hayvan sayısı ise 1 502 750 adettir (Çizelge 4.8).

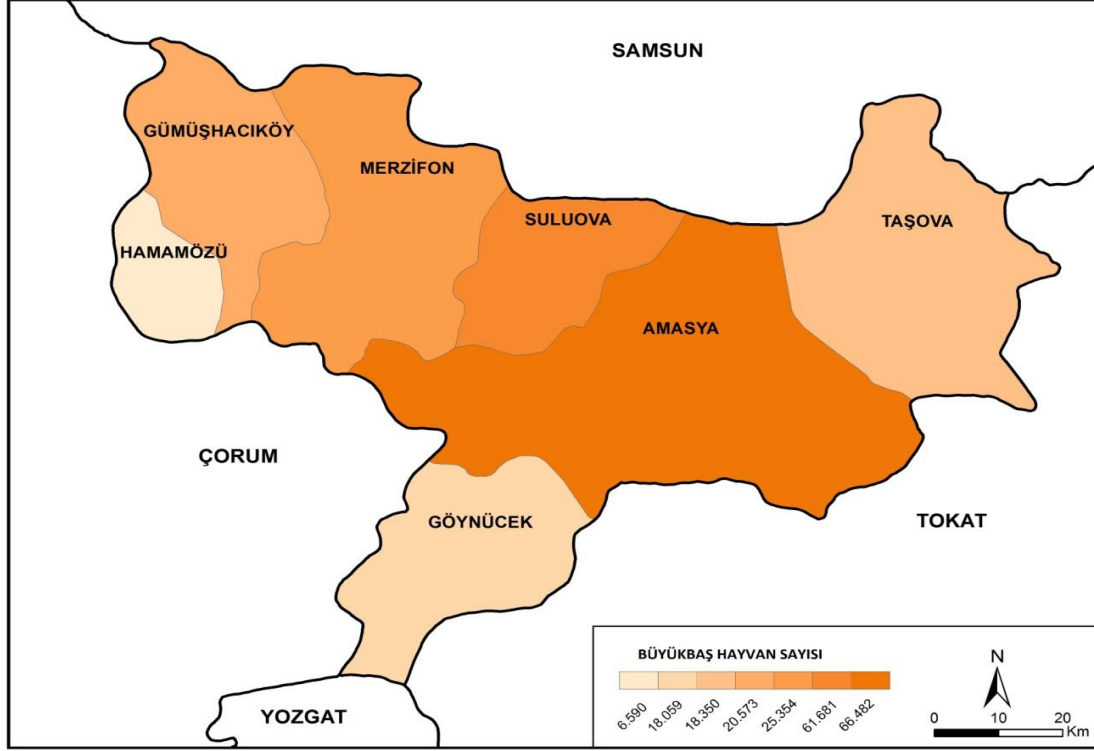
Şekil 4.1 ve 4.2’de Amasya ili 2018 yılına ait büyükbaş hayvan sayılarının ilçelere dağılımı verilmiştir.

Şekil 4.1. Amasya iline ait büyükbaş hayvan sayılarının ilçelere göre dağılımı

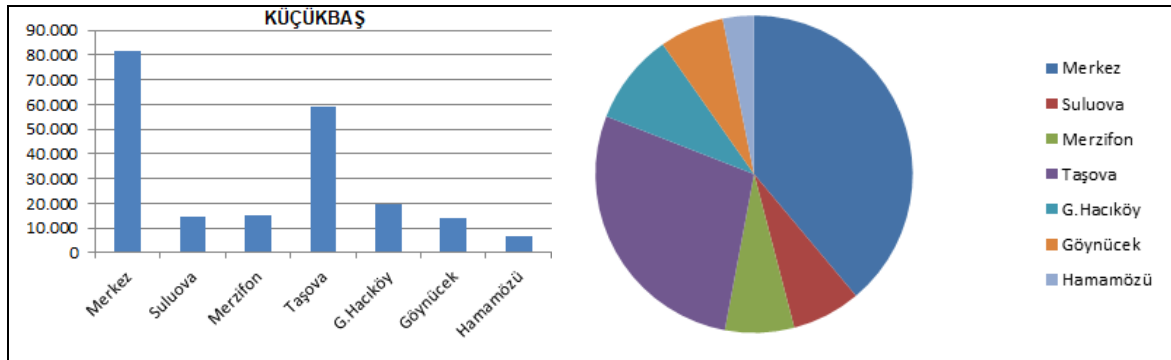
Amasya ilinde 2018 yılı büyükbaş hayvan miktarlarının 60 000 baş üzerinde olan Merkez ve Suluova ilçelerinde bulunmaktadır. Büyükbaş hayvan sayısı olarak 10 000 baş altında bulunan ilçesi ise Hamamözü'dür (Şekil 4.1).

Amasya ili büyükbaş hayvan dağılımı haritası ise Şekil 4.2'de verilmiştir.

Şekil 4.2. Amasya ili büyükbaş hayvan dağılımı haritası

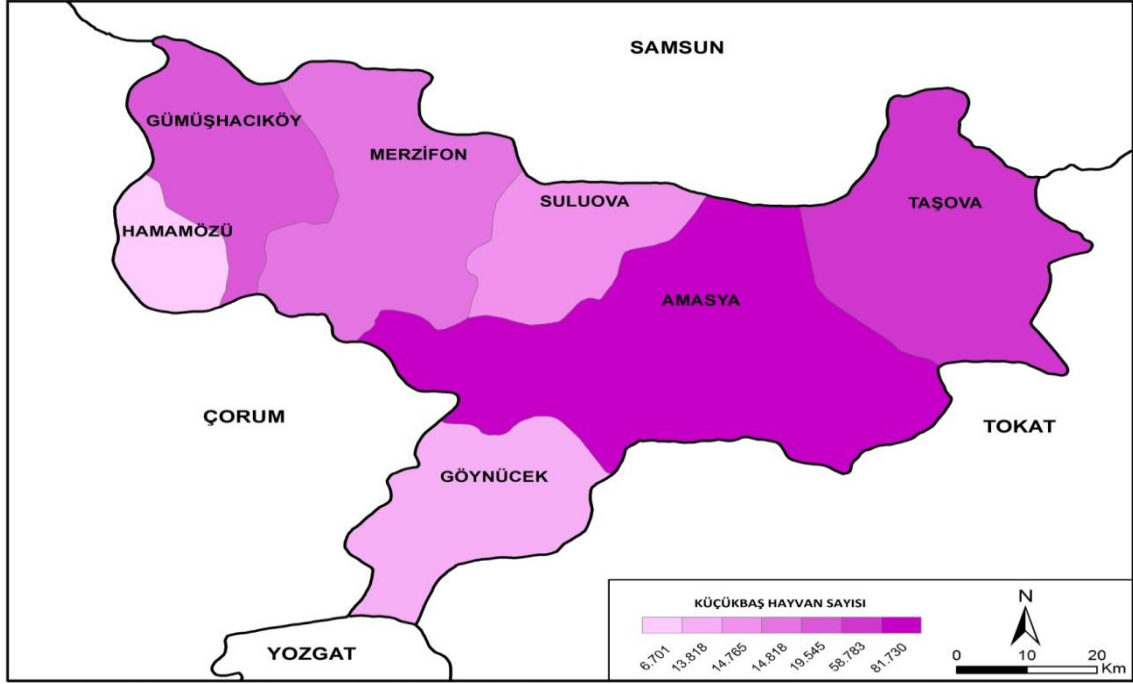
Şekil 4.3 ve 4.4'de Amasya ili 2018 yılına ait küçükbaş hayvan sayılarının ilçelere göre dağılımı verilmiştir.

Şekil 4.3. Amasya iline ait küçükbaş hayvan sayılarının ilçelere dağılımı

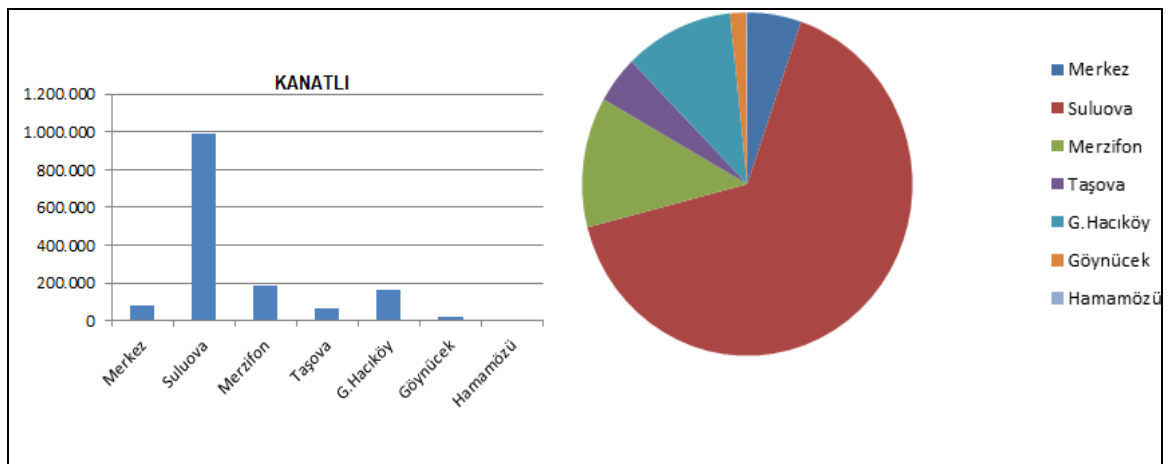

Amasya ilinde küçükbaş hayvan sayıları göz önüne alınırsa 80 000 baş üzerinde sadece merkez bulunurken, 50 000 – 60 000 baş arasında Taşova ilçesi bulunmaktadır. Diğer ilçelerde ise küçükbaş hayvan sayısı 20 000 baş altında bulunmaktadır (Şekil 4.2).

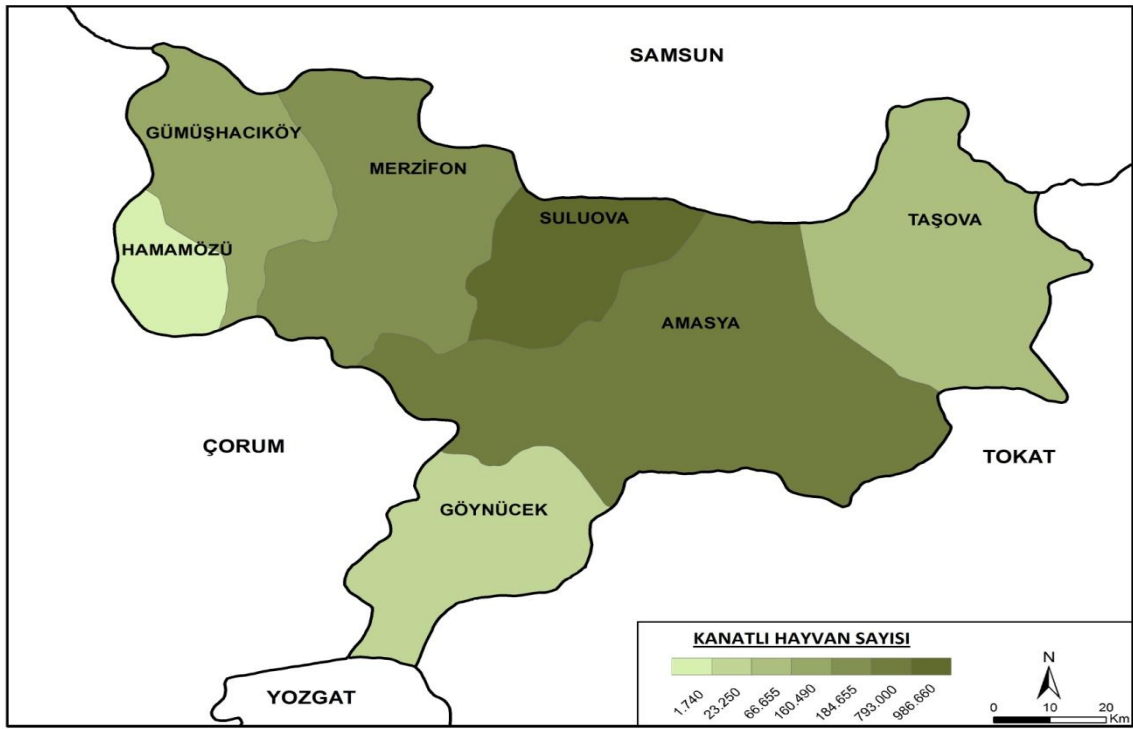
Şekil 4.4. Amasya ili küçükbaş hayvan dağılımı haritası

Şekil 4.5 ve 4.6’da Amasya ili 2018 yılına ait kanatlı hayvan sayılarının ilçelere göre dağılımı verilmiştir.

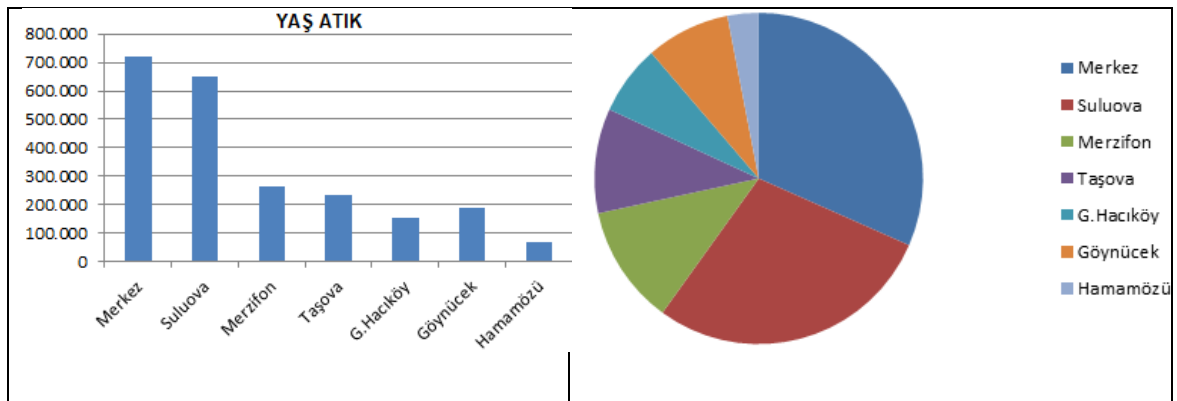
Şekil 4.5. Amasya iline ait kanatlı hayvan sayılarının ilçelere dağılımı

Amasya ilinde kanatlı hayvan sayıları bakımından Suluova ilçesi 1 000 000 yakın kanatlı hayvan varlığı bulundurmaktadır. Bunun yanında Merzifon ve Gümüşhacıköy ilçelerinde 150.000 – 200.000 aralığında hayvan varlığı mevcuttur. Hamamözü, Göynücek, Taşova ve Merkez’de kanatlı hayvan varlığı yok denecek kadar azdır. Biyogaz tesisi oluşturulduğunda kanatlı hayvanlar açısından ekonomik değere sahip Suluova, Merzifon ve Gümüşhacıköy ilçeleri bulunmaktadır (Şekil 4.5).

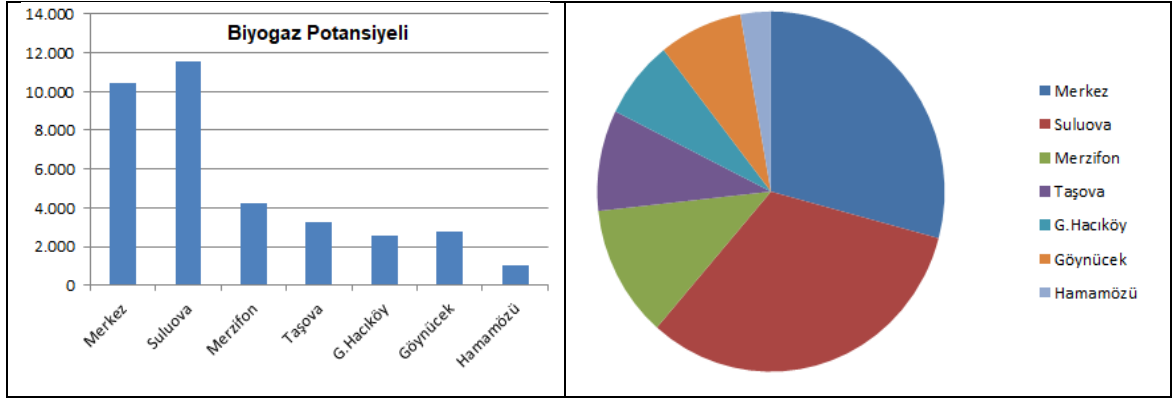
Şekil 4.6. Amasya ili kanatlı hayvan dağılımı haritası

Amasya iline ait hayvansal kaynaklı yaş atık miktarının ilçelere dağılımı Şekil 4.7’de verilmiştir.

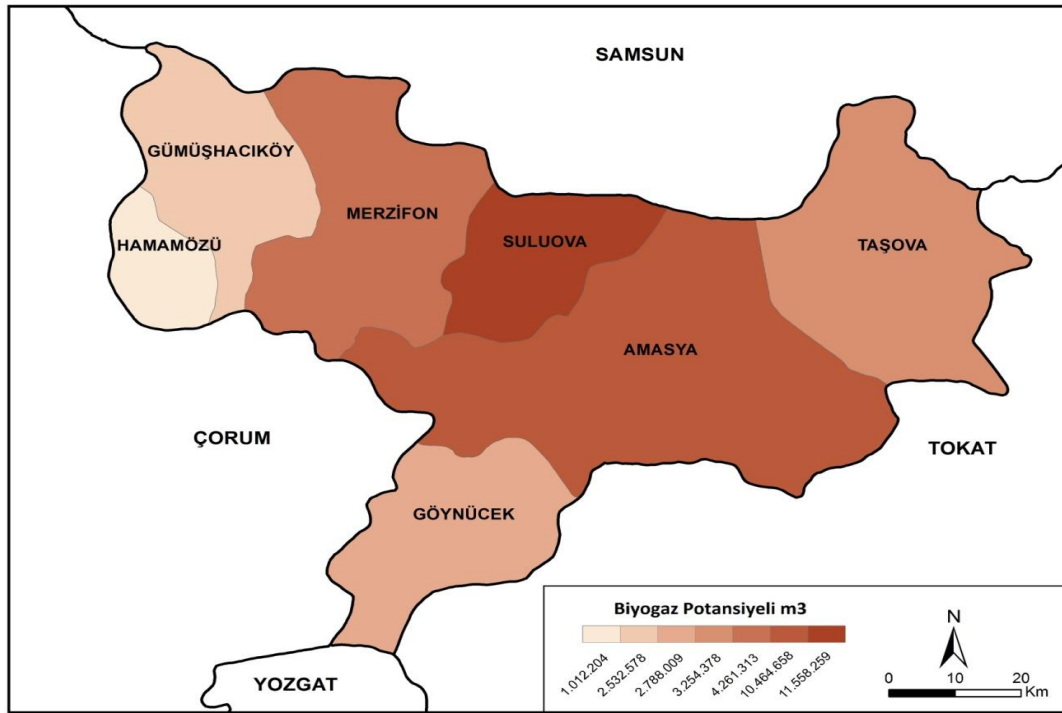
Şekil 4.7. Amasya ili yaş atık miktarının ilçelere göre dağılımı

Amasya iline ait hayvansal kaynaklı biyogaz potansiyeli değerleri Şekil 4.8 ve 4.9’da verilmiştir.

Şekil 4.8. Amasya ili biyogaz potansiyelinin ilçelere dağılımı

Amasya ilinde 2018 yılında hayvansal atıklardan üretilebilecek yıllık biyogaz miktarı toplam 35 870 000 m³ olarak hesaplanmıştır. En fazla potansiyel 11 558 000 m³ ile Suluova ilçesinde olup, onu 10 465 000 m³ ile Merkez ilçe izlemektedir. En düşük potansiyel ise 1 012 000 m³ ile Hamamözü ilçesindedir.

Şekil 4.9. Amasya ili biyogaz potansiyeli haritası

4.3. Tesis senaryoları

Yapmış olduğumuz çalışma kapsamında, Amasya iline ait ilçeler bazında elde edilebilecek atık miktarları ve enerji potansiyelleri hesaplanmıştır. İlçe bazlı hayvansal atık potansiyelinin, biyogaz enerji santrali kurulumu için ekonomik olmadığı öngörülmesi nedeniyle mesafeler göz önüne alınarak çeşitli senaryolar oluşturulmuştur. Bu senaryolar, yakın mesafelerde ve coğrafik durumları göz önüne alınarak ilçelerdeki hayvansal atıkların merkezi bir lokasyonda toplanarak tasarlanan tesisin verimli ve ekonomik bir şekilde çalıştırılması hedeflenmiştir.

İlçeler arasındaki mesafeler 3 farklı grup içerisinde değerlendirilmiştir. Merkezi biyogaz tesislerinde finansal açıdan, taşıma mesafesi son derece önem arz etmektedir. Bu sebeple mesafe grupları belirlenmiş ve Çizelge 4.9 ve Çizelge 4.10'da hesaplama sonuçları verilmiştir.

Çizelge 4.9. Uzaklık seviyeleri

LEJANT	UZAKLIK	MESAFE (km)
	1. Seviye	0-25
	2. Seviye	26-50
	3. Seviye	51-70

Lojistik açıdan ilçelerin birbirlerine mesafeleri ve yol durumları göz önünde bulundurularak ve ilçelerin coğrafik olarak değerlendirilerek 2 farklı biyogaz enerji santrali senaryosu ortaya çıkarılmıştır. Çalışma kapsamında, gruplandırmalar bazında tesis fizibiliteleri yapılarak senaryolar hazırlanmıştır.

Çizelge 4.10. İlçeler arası mesafeler (Anonim, 2019)

	MERKEZ	SULUOVA	MERZİFON	G.HACIKÖY	HAMAMÖZÜ	GÖYNÜCEK	TAŞOVA
MERKEZ		26	46	68	90	46	48
SULUOVA	26		19	41	63	75	78
MERZİFON	46	19		23	45	87	94
G.HACIKÖY	68	41	23		22	108	116
HAMAMÖZÜ	90	63	45	22		121	138
GÖYNÜCEK	46	75	87	108	121		96
TAŞOVA	48	78	94	116	138	96	

Çizelge 4.11. Enerji santrali projesi senaryosu

Enerji Santrali Projesi	İlçeler
Merzifon Biyogaz Enerji Santrali	Merzifon. Suluova. Gümüşhacıköy. Hamamözü
Merkez Biyogaz Enerji Santrali	Merkez. Taşova. Göynücek

4.3.1. Merzifon biyogaz enerji santrali projesi

Merzifon biyogaz enerji santraline Merzifon, Suluova, Gümüşhacıköy ve Hamamözü İlçelerinin Çizelge 4.8’de verilen değerler göz önüne alınacak olunursa toplam biyogaz potansiyeli 20 368 000 m³/yıl biyogaz potansiyeline ve bunun karşılığı olarak 51 374 MWh’lik elektrik enerjisine eşdeğer olmaktadır. Şekil 1’de görüldüğü gibi bu santral lojistik açısından ve Çizelge 4.9’daki uzaklık seviyelerine bakılacak olursak Suluova ve Gümüşhacıköy ilçeleri 1.seviye ve Hamamözü ilçesi 2. Seviyede bulunmaktadır.

4.3.2. Amasya merkez biyogaz santrali projesi

Amasya merkez biyogaz tesisi Çizelge 4.11’de verilen çizelgede Merkez, Taşova ve Göynücek ilçeleri konumları dikkate alınacak olunursa Amasya merkeze yapılacak tesis uygun görülmektedir. Bu santralin kurulması sonucunda Çizelge 4.8’de verilen değerler sonucunda 16 507 000 m³/yıl doğalgaz potansiyeline ve bunun karşılığı olan 41 634 MWh’lik elektrik enerjisine eşdeğer olmaktadır. Bu santral projelendirmesinde Taşova ve Göynücek ilçeleri çizelge 4.9’da görüldüğü gibi 2. seviye uzaklıkta yer almaktadır. Yapmış olduğumuz biyogaz enerji santrali projeleri en uygun iki bölge seçilmiş olduğu görülmektedir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Yenilenebilir enerji kaynaklarından biyogaz, hayvan atıklarının fermantasyon sonucu açığa çıkan gazın, elektrik ve ısı enerjisine dönüştürülerek geri kalan atığı tarımsal alanlarda organik gübre olarak kullanımını sağlayarak ciddi miktarda ekonomiye katkı sağlamayı hedeflemektedir.

Amasya ilinde yapılan çalışmalar sonucunda elde edilen toplam atık miktarları 2008-2018 yılları dahil 11 yıllık değerler alınmış olup yıllara göre veriler çıkartılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre atık miktarı Amasya ili genelinde her geçen yıl biraz daha artığı görülmektedir. Büyükbaş hayvanlarda 2008 yılında yaş atık miktarı 1 334 196 ton/yıl iken 2018 yılında 2 110 105 ton/yıl rakamına ulaşmıştır. Yine küçükbaş hayvan yaş atık miktarları 2008 yılında 108 851 ton/yıl iken 2018 yılında 189 144 ton/yıl miktarına çıktığı, kanatlı hayvanların yaş atık miktarları 2008 yılında 40 051 ton/yıl iken 2018 yılına 54 099 ton/yıl olarak değişim göstermiştir. Bunu sonucunda ekonomik olarak kurulacak olan tesislerin atık miktarlarındaki artışlar göz önüne alınarak süreklilik göstermektedir. Yapılan hesaplamalar sonucu ilçe bazlı bütün veriler çizelgelerde detaylı olarak verilmiştir.

Elde edilecek biyogaz, evsel kullanım olarak ısınmada ve aydınlatmada kullanılabilmesi gibi tesislere ilave edilebilecek kojenerasyon üniteleri vasıtasıyla elektrik enerjisi ve sıcak su elde edilebilecektir. Son yapılan yasal düzenlemeler ile üretilen elektrik enerjisi işletmelerin kendi ihtiyaçları için kullanılabilmesi gibi doğrudan şehir şebeke elektriğine de verilebilmektedir.

Amasya ilinin hayvansal atık potansiyelinden 2018 yılı verilerine göre, elde edilebilecek toplam elektrik enerjisi miktarı 90 474 MWh/yıl, Merkez ilçede 26 394 MWh/yıl olmaktadır. Özellikle yumurta tavukçuluğunda ön plana çıkan Suluova'nın büyükbaş hayvan varlığı da göz önüne alınırsa 29 152 MWh/yıl potansiyeli bulunmaktadır. Merzifon ilçesinde 10 748 MWh/yıl, küçükbaş hayvan varlığı ağırlıklı olan Taşova'da ise 8 208 MWh/yıl elektrik enerjisi üretim potansiyeli olduğu görülmektedir. Yatırım yapmak için coğrafik ve ulaşım kolaylıkları bakımından Merzifon ilçesi ve Amasya merkeze tesis kurulabilir.

Biyogaz üretim teknolojisinin bölgeye sağlayacağı en önemli katkı ise şüphesiz biyogaz üretiminin çevreye olan olumlu etkileri ve kullanılabilir forma dönüştürülmüş organik gübre çıktısıdır. Özellikle Merzifon, Suluova, Taşova ve Merkez ilçelerinde sebze ve meyve yetiştiriciliği yapan tarımsal işletmeler için en büyük girdi maliyetlerinden biri olan gübreleme için, bu fermente gübre çok ciddi fayda sağlayacaktır. Amasya ilinde ki biyogaz potansiyeli göz önüne alınarak bu kaynaklar değerlendirmeye alınmalıdır.

6. KAYNAKLAR

- Alibaş, İ., Özsoy, G., Eliçin, A.K., 2015.** Diyarbakır İli Tarımsal Kaynaklı Biyogaz Potansiyelinin Belirlenmesi. Tarım Makinaları Bilimi Dergisi, 11 (1), 75-87.
- Alibaş,İ., Erdoğan, H.,Yılmaz, A.,Alibaş, K.,2016.** Biogas Potential in Görükle Campus of Uludağ University, Journal of Biological and Environmental Sci. 10 (29), 79-88.
- Anonim, 2017.** T.C. Amasya Valiliği İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü 2013-2017 Stratejik plan.
- Anonim, 2019.** Karayolları Genel Müdürlüğü, <http://www.kgm.gov.tr/> Erişim 15/01/2019.
- Aşçı, M.F., 2018.** Hatay ili Hatay ili Biyogaz Potansiyelinin İncelenmesi. (Yüksek Lisan Tezi). İskenderun Teknik Üniversitesi Mühendislik ve Fen Bilimleri Enstitüsü, Makine Mühendisliği Anabilim Dalı.
- Avan, H., 2014.** Tokat İlindeki Hayvansal Atıkların Biyogaz Üretim Potansiyelinin Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) Kullanılarak Değerlendirilmesi. (Yüksek Lisans Tezi), Gaziosmanpaşa Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Biyosistem Müh. Anabilim Dalı, Tokat.
- Çevik, A., 2016.** Çanakkale ilindeki Hayvansal Atıkların Biyogaz Potansiyelinin Değerlendirilmesi. (Yüksek Lisans Tezi), Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Ekpeni, L.E.N., Benyounis, K.Y., Ekpeni, FN., Stokes, J., Olabi, A.G. 2014.** Energy Diversity Through Renewable Energy Source (RES) a Case Study of Biomass. Energy Procedia, 61: 1740-1747.
- Eryaşar, A., 2007.** Kırsal Kesime Yönelik Bir Biyogaz Sisteminin Tasarımı, Kurulumu, Testi ve Performansına Etki Eden Parametrelerin Araştırılması. (Doktora Tezi). Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Güneş Enerjisi Anabilim Dalı, İzmir.
- Gökdoğan, O., Bağdath, M.C., Savcı, S., 2015.** Nevşehir İlindeki Hayvansal Atıklardan Elde Edilecek Enerjinin Sera Isıtmasında Kullanımı. İç Anadolu Bölgesi 2. Tarım ve Gıda Kongresi, 28-30 Nisan, Nevşehir.
- Gökdoğan, O., Baran, M.F., 2015.,** Bingöl İlindeki Hayvansal Atıklardan Elde Edilebilecek Enerji Potansiyeli. I. Ulusal Biyosistem Mühendisliği Kongresi, 9-11 Haziran 2015, Bursa.
- Görmüş, C., 2018.** Türkiye'deki Hayvan Gübrelerinin Biyogaz Enerji Potansiyelinin Belirlenmesi. Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü. (Yüksek Lisan Tezi). Tekirdağ.
- Gül, A., 2014.** Sebze ve Meyve Atıklarının Biyogaz Üretim Potansiyelinin Belirlenmesi. (Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Iglinski, B., Buczkowski, R., Iglinska, A., Cichosz, M., Piechota, G., Kujawski, W. 2012.** Agricultural Biogas Plants in Poland: Investment Process, Economical and Environmental Aspects, Biogas Potential. Renewable and Sustainable Energy Reviews 16, 4890-4900.

- Kaya, D., Çağman, S., Eyidoğan, M., Aydener, C., 2009.** Türkiye'nin hayvansal atık kaynaklı biyogaz potansiyeli ve ekonomisi, Atık Teknolojileri Dergisi.
- Koçer Nacar, N. , Öner, C. ve Sugözü, İ. 2006.** Türkiye'de Hayvancılık Potansiyeli ve Biyogaz Üretimi. Fırat Üniversitesi, Doğu Anadolu Araştırmaları Merkezi, Doğu Anadolu Araştırmaları s 17-20.
- Köttner, M., 2003.** Dry Fermentation - A New Method for Biological Treatment in Ecological Sanitation Systems (Ecosan) for Biogas and Fertilizer Production from Stackable Biomass Suitable For Semiarid Climates.
<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc> Erişim Tarihi: 26.06.2019.
- Maghanaki, M.M., Ghobadian, B., Najafia, G., Galogah, R.J. 2013.** Potential of Biogas Production in Iran. *Renewable and Sustainable Energy. Vol: 28, p.702-714.*
- Olabi AG., 2016.** Energy Quadrilemma and the Future of Renewable Energy. *Energy* 108, 1-6.
- Onurbaş A., Eliçin A.K., 2010.** Ankara'nın Hayvansal Atıklardan Biyogaz Potansiyeli ve Uygun Reaktör Büyüklüğünün Belirlenmesi. 26. Tarımsal Mekanizasyon Ulusal Kongresi, s.356-362, Hatay.
- Özer, B., 2017.** Biogas Energy Opportunity of Ardahan city of Turkey. *Energy* 139 (2017), 1144-1152.
- Waqar, U., Khan, B., Neelofar, S., Majid, M., Mujtaba, G., Mehmood, A., Ali, S.M., Younas, U., Anwar, M., Almeshal, A., 2016.** Biogas Potential for Electric Power Generation in Pakistan: A survey. *Renewable and Sustainable Energy Reviews* 54, 25-33.
- Yokuş, İ., 2011.** Sivas İlindeki Hayvansal Atıkların Biyogaz Potansiyeli. (Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Makinaları Anabilim Dalı, Ankara.
- Yokuş, İ., 2019.** Sivas ili Hayvansal Atık Kaynaklı Sürdürülebilir Biyogaz Üretimi için Optimum Tesis Lokasyonlarının Belirlenmesi. (Doktora Tezi). Ankara Üniv. Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Makinaları ve Teknolojileri Mühendisliği . Anabilim Dalı, Ankara.
- Yokuş, İ., Onurbaş Avcioğlu, A., 2012.** Sivas İlindeki Atıklardan Biyogaz Potansiyelinin Belirlenmesi, 27. Tarımsal Mekanizasyon Ulusal Kongresi, 5-7 Eylül 2012, Samsun.

7. ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Yahya AKSU
Doğum yeri : ERZİNCAN / TERCAN
Doğum Tarihi : 21/04/1987
Medeni Hali : Evli
Yabancı Dil : İngilizce

Eğitim Durumu

Lise : Tercan Çok Programlı Lisesi 2001-2004
Lisans : Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Makinaları Bölümü
2004 - 2010
Yüksek Lisans : Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü Biyosistem Mühendisliği Anabilim Dalı
2012 – 2019

Çalıştığı Kurumlar

Türkiye Tarım Kredi Kooperatifleri Kütahya Bölge Birliği 2010 - 2012
Türkiye Tarım Kredi Kooperatifleri Samsun Bölge Birliği 2012 - Halen